

Verschijnt tweemaal per jaar
Nederlandse
Vereniging voor
Vlaggenkunde

Vlag! 33

Vlaggen tijdschrift
Vexilla Nostra

33/291 najaar 2023

Vlaggen in de 18de eeuw
**Kleurvolgorde belangrijker
dan even hoge banen**

Op het water kleurt blauwe baan
donkerblauw

Vlagveranderingen US-staten

Colofon

Vlag! 33/291
Jaargang 57
Najaar 2023
ISSN 1877-167X

Vlag! is (sinds 2009) de voortzetting van het Vlaggen tijdschrift *Vexilla Nostra* van de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde. Het verschijnt twee keer per jaar.

De Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde (NVV) werd op 19 maart 1966 opgericht met als doel de mensen bijeen te brengen met een interesse voor vlaggen en vaandels, zowel Nederlandse als die in het buitenland. *Vexilla Nostra* was vanaf de start het verenigingsorgaan. De NVV is de oudste vlaggenkundige vereniging in de wereld.

Bestuur:

Davied van Berlo (voorzitter),
Marcel van Westerhoven (secretaris),
Willem van Zon (penningmeester),
Theun Okkerse (vice-voorzitter),
Jaap Groen (lid).

Vlag! wordt toegezonden aan de leden van de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde. Aanmelden voor lidmaatschap van de NVV (minimaal € 30 per jaar) kan bij secretaris Marcel van Westerhoven, Willemsbos 89, 2134 EC. Hoofddorp.
Per email: secretaris@vlaggenkunde.nl
Rekening nummer (IBAN):
NL94 INGB 0001 3234 45.

Online:

De Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde is ook te vinden op het internet.
www.vlaggenkunde.nl.

Facebook:

<https://www.facebook.com/groups/vlaggenkunde/>
en op Twitter: <https://twitter.com/vlaggenkunde>

Redactie Vlag!:

Jos Poels (hoofdredacteur), Rob Bertijn, Jurg Blom,
Theun Okkerse (vormgeving en beeld).

Vaste medewerkers:

Filip Claessens, Hans Horsting,
Hans IJsbrenndy en Marcel van Westerhoven.

Postadres:

Eemsteynplein 7
3312 JA Dordrecht
email:
jospoels@btinternet.com

Grafische vormgeving:

Theun Okkerse c/o Pictoright

Printwerk en verzending:

RAD Dordrecht

De redactie doet er alles aan om de informatie in Vlag! zo accuraat mogelijk te doen zijn. Het NVV-bestuur en de redactie zijn niet verantwoordelijk voor eventuele fouten en (politieke) meningen in de artikelen. De artikelen vallen onder de verantwoordelijkheid van de desbetreffende auteurs.

© Het copyright van de artikelen in dit blad berust bij de auteurs. Niets uit de uitgave mag worden veeelvoudigd, opgeslagen in een elektronisch databestand of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of anderszins zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

© No part of this magazine may be reproduced in any form by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission of the publisher.

Voorpagina:
Het scheepsmodel van het VOC-schip Bleiswyk is een vlaggenkundige tijdscapsule. Collectie van Museum Huis van Gijn in Dordrecht.

FOTO THEUN OKKERSE

Meesterlijk

Er is wat aan de hand met de vlaggen in de Verenigde Staten. Het is een land van contrasten. Aan de ene kant heeft het met de *Stars and Stripes* de meest tot de verbeelding sprekende vlag ter wereld. Een meesterlijk ontwerp. Kijkende naar de vlaggen van de vijftig deelstaten, dan duizelt het echter. Het lukt weliswaar om er een handvol direct te identificeren, zoals Texas en Maryland. Het merendeel van de deelstaatvlaggen is echter nauwelijks van elkaar te onderscheiden. Het zijn blauwe doeken met het wapen of het zegel van de staat erop. Die kregen de staten in het begin van de vorige eeuw cadeau van de Dochters van de Amerikaanse Revolutie (*Daughters of the American Revolution*), een vrouwenorganisatie die onderwijs en patriotisme promoot. Die dames hadden zich niet echt verdiept in hoe een vlag te ontwerpen.

Een vlag is bedoeld om iemand in een oogopslag te laten zien wie je bent. Die blauwe vlaggen-met-zegels zijn beslist niet meesterlijk te noemen. Ze zijn knudde. Probeer maar eens de vlaggen van de staten New York, New Hampshire, Vermont, Virginia en Nebraska op een blinde vlaggenkaart aan te wijzen.

Enkele Amerikaanse staten die zich bewust waren van de onherkenbaarheid van hun vlaggen hebben daarop hun naam onder het zegel aangebracht. Een zonde tegen de regel dat er geen woorden op de vlag dienen te staan.

De afgelopen vijftig jaar zijn er stemmen opgekomen om die staten met onherkenbare vlaggen, exemplaren te geven die wél herkenbaar zijn. Die initiatieven liepen echter allemaal dood. Er was geen animo de vlaggen te veranderen. Niet alleen omdat ze onderdeel waren geworden van het cultuurbezit, maar ook omdat het geschenken waren van een patriotische organisatie. Je bent immers zuinig op cadeautjes. Georgia twintig jaar geleden en Mississippi bijna drie jaar terug, waren uitzondering. Die moesten onder druk van de zwarte bevolking het symbool van de Zuidelijke Staten van hun vlaggen halen, omdat die het slavernijverleden verheerlijkte.

Er waait echter ineens een andere wind in de Verenigde Staten. Sinds een jaar of tien zijn het vooral counties en steden die de zegels en wapens op hun vlaggen inruilen voor sprekende kleuren en emblemen. De staat Utah besloot eerder dit jaar heel moedig de blauwe vlag te vervangen door een sprekend exemplaar. Het geschenk van de Daughters of the American Revolution wordt niet naar het museum gebracht, maar wordt de persoonlijke standaard van de gouverneur. Een mooie oplossing.

De staat Massachusetts wil zijn wapen met daarin een indiaan veranderen. Dat leidt tot een andere vlag, want het wapen prijkt op de vlag. Utah daarentegen is het spreekwoordelijke eerste schaap dat over de dam komt. Illinois, Maine en Minnesota zijn de eersten van de rest. Daar werken de Huizen van Afgevaardigden en de Senaat samen om de blauwe doeken-met-zegels te vervangen voor sprekende vlaggen.

Meestal veranderen vlaggen om een politieke reden. In dit geval om esthetische redenen. Een meesterlijke ontwikkeling.

Jos Poels, hoofdredacteur

Voorjaarsnummer Vlag!

In april 2024 verschijnt Vlag! 34. Daarin is nog ruimte voor verhalen. De Vlag!-redactie nodigt u uit om uw vlaggenkundig onderzoek op te schrijven en voor plaatsing aan te bieden. Bijdragen voor het voorjaarsnummer dienen uiterlijk 29 februari bij de redactie (jospoels@btinternet.com) binnen te zijn. U kunt ook met de redactie contact opnemen voor onderwerpen die u kunt onderzoeken en tot een verhaal in Vlag! kunnen leiden.

Redactie. Rob Bertijn uit Vlissingen is opgenomen in de redactie van Vlag! Rob is de man achter vlagblog.nl Wat hangt daar toch, waarin hij vrijwel dagelijks verslag doet van vlaggen die die dag in de belangstelling staan. Hij schreef al eerder verhalen voor Vlag!.

NIEUWS

4 De vlag uit voor...

Vlaggen in het nieuws in binnen- en buitenland. Onder meer met de vier Amerikaanse staten die er serieus over denken hun vlaggen te gaan veranderen; de vlag van de Bosfinnen, in Noorwegen en Zweden nationale minderheden; de vlag van Letgallen, een van de nieuw in het leven geroepen historische landstreken van Letland, en de vlag van Vaticaanstad die ietsjes is aangepast.

7 Noord-Brabantse wapens en vlaggen

MARCEL VAN WESTERHOVEN heeft een exemplaar bemachtigd van Willem van Ham's postuum verschenen boek Noord-Brabantse wapens en vlaggen, dat in juni uitkwam. Marcel bespreekt het boek dat voortbouwt op het boek met dezelfde titel dat Van Ham in 1986 schreef.

BINNENLAND

8 Brede, witte middenbaan

Aan de hand van het scheepsmodel de Oost-Indiëvaarder Bleiswyk uit 1740 onderzoekt THEUN OKKERSE waarom de witte middenbaan van de Nederlandse vlag in die tijd vaak breder werd afgebeeld dan de rode en blauwe banen.

12 Chique blauw

Voor al in de watersport duiken meer en meer Nederlandse vlaggen op waarvan de blauwe baan donkerder is dan wat die volgens de NEN-industriestandaard moet zijn. Die donkere kleur wordt door de gebruikers als chique en authentiek ervaren. SJENG LUMEIJ ziet dit fenomeen met lede ogen aan.

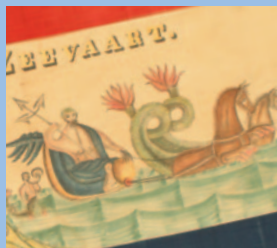

16 Het Museumstuk

FRANK DE HOOG van Museum De Lakenhal in Leiden vertelt over de wimpel van het Portugese galjoen San Mateo van de Spaanse Armada. Die wimpel werd op 8 augustus 1588 bij Grevelingen veroverd. Het galjoen maakte deel uit van het Portugese eskader van de Spaanse Armada.

18 Elbers-vlaggen

De familienaam Elbers staat synoniem aan sierlijk beschilderde Nederlandse vlaggen. ALLE ELBERS, nazaat uit het geslacht vlaggenschilders, vond een halve eeuw geleden een bundeltje beschilderde katoenen lappen.

Hij doet nu verslag wat hij sindsdien over de Elbers-vlaggen heeft gevonden.

24 Noordwijk

In 2019 ontstond de nieuwe gemeente Noordwijk. MARCEL VAN WESTERHOVEN vond dat die hetzelfde is als de vlag van de oude gemeente Noordwijk. Alleen de zwarte leeuw heeft ineens een rode tong en dito nagels.

26 Nissewaard

Nissewaard, onder de rook van Rotterdam, ontstond in 2015 door een gemeentelijke fusie. De komst van de vlag moest vijf jaar wachten. MARCEL VAN WESTERHOVEN probeert het moeilijke ontwerp te analyseren.

VLAGGENKUNDE

28 Fictieve vlaggen

Museon-Omniversum in Den Haag opende in april een Verenigde Naties-zaal. Die is vol met vlaggen, maar niet die van de echte VN-lidstaten. META MENKVELD legt uit waarom.

30 Seinen uit het bestuur

Voorzitter DAVIED VAN BERLO van de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde geeft in Seinen uit het bestuur een update van het reilen en zeilen van de club. Onder meer lof voor journalist Hans Nijenhuis, dit jaar de winnaar van de *Dr. Willem van Ham Prijs* voor zijn bijzondere bijdrage aan de vlaggenkunde.

31 Hijsen of niet

De nieuwe vlag van de nieuwe gemeente Noordwijk. Drie vlaggenkundigen geven er hun mening over.

32 Afgevlagd

THEUN OKKERSE vond in de collectie van het Rijksmuseum leeuwen van allerlei pluimage op vlaggen.

Amerikaanse staten open voor veranderen vlag

Heel wat vlaggen van Amerikaanse deelstaten lijken op elkaar. In navolging van de staat Utah die eerder heeft bepaald dat op 9 maart 2024 de blauwe-vlag-met-zegel wordt vervangen door een sprekende vlag, zijn er drie andere staten die open staan om hetzelfde te doen.

Illinois De huidige vlag van Illinois is al meer dan een eeuw groten-deels hetzelfde, maar de gouverneur J.B. Pritzker heeft de weg vrijgemaakt voor de komst van een andere vlag voor het 'Land van Lincoln'. Hij tekende in juli 2023 senaatsvoorstel SB 1818 om een commissie in het leven te roepen die de huidige vlag gaat evalueren en besluit of er een nieuwe moet komen.

De huidige vlag van Illinois dateert van 6 juli 1915. Het is een wit doek met daarop het zegel van Illinois. Onder dit zegel werd bij wet van

17 september 1969 in kapitale blauwe letters de naam aangebracht van de staat: Illinois.

Als de commissie besluit de vlag te vervangen, worden nieuwe ontwerpen ingewonnen en wordt er uiteindelijk

een aanbeveling gedaan aan de State Legislature. Als de commissie de aanbeveling doet een nieuwe vlag aan te nemen, moeten het Huis van Afgevaardigden en de Senaat van Illinois die uiterlijk 3 december 2024 hebben ontvangen.

Senator Doris Turner, die het wetsvoorstel sponsorde, merkte op: "Illinois is een diverse staat die bestaat uit gemeenschappen op het platteland, in de stad en in de voorsteden, en staat bekend om zijn landbouw, sterke arbeidskrachten, de thuisbasis van Abraham Lincoln en meer. Onze vlag laat dat niet zien. Het wordt tijd dat we een vlag hebben die onze staat echt vertegenwoordigt." (IS)

Utah Ondanks de goedkeuring van een wetsvoorstel om een nieuwe vlag voor de Amerikaanse staat Utah te creëren (Vlag! 32, pagina 5), zijn sommige inwoners niet overtuigd dat die er moet komen. De Utah Flag Referendum 2023 is een campagne gestart om het wetsvoorstel ongedaan te maken door een referendum te organiseren dat tegelijk met de volgende verkiezingen moet worden gehouden.

Het referendum is mogelijk omdat het wetsvoorstel geen twee-derde meerderheid kreeg. Actievoerders moeten de handtekeningen verzamelen van acht procent van alle kiezers in de staat, dat wil zeggen iets meer dan 134.000.

Uiteindelijk steunden 50.000 mensen het voorstel een referendum te houden. Deze mislukking heeft de campagnevoerders niet afschrikt, die het in 2024 opnieuw gaan proberen en beweren een 'werkbare oplossing' voor de controversie te zoeken, waarmee ze een volledig her-

stel van de oude vlag bedoelen.

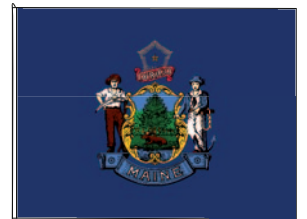
Het debat gaat niet langer over de verdiensten van het ontwerp, maar steeds meer over de 'ontwaakte' cultuur. Voorstanders van de nieuwe vlag zeggen dat dergelijke

taal het debat bagatelliseert. Eén tegenstander beweerde: "Er zijn weinig dingen die krachtiger zijn dan de symbolen die ons verenigen. Door de tijd heen waren mensen bereid om voor zulke symbolen te vechten en te sterven. Door ze telkens te veranderen [om] politieke overwinningen op de korte termijn te behalen, wordt een doos van Pandora van eindeloze verandering geopend ... totdat we op een dag wakker worden en niet eens meer herkennen wie we zijn geworden."

De Republikein Mike Schultz die het oorspronkelijke wetsvoorstel in het Huis van Afgevaardigden sponsorde om de vlag van Utah te veranderen, vatte het samen: "We hadden een waardeloze vlag. Nu hebben we een coole vlag." (IS)

Maine De inwoners van de Amerikaanse staat Maine kunnen in november 2024 kiezen of ze de huidige vlag willen behouden, of dat de eerste vlag van Maine in ere dient te worden hersteld. Zowel het Huis van Afgevaardigden als de Senaat van de deelstaat hebben hun goedkeuring aan het referendum verleend. Als het aan beide Kamers had gelegen was het referendum nog dit jaar gehouden, maar omdat de gouverneur weigert haar handtekening onder de wet te zetten, moet het maken van een keuze nog een jaar wachten.

De huidige vlag van Maine is een blauw veld met het zegel van de staat op het midden ervan. Het is een van de vele Amerikaanse deelstaatsvlaggen die erg op elkaar lijken. Ze werd op 23 februari 1909 vastgesteld en verving toen een eerdere vlag die op 21 maart 1901 was aangenomen. Er is nooit een reden gegeven waarom de eerste vlag het veld moest ruimen.

Deze eerste vlag van Maine had een veld van buff, een geelbeige kleur, met op het midden een pijnboom, een grove den, en in het kanton een blauwe vijf-puntige ster. De grove den was een verwijzing naar de bijnaam

van Maine, The Pine Tree State. De ster staat voor de Noord- ofwel Poolster.

Voorstanders van het ontwerp uit 1901 hebben betoogd dat het onderscheidener is dan de blauwe vlag, die soms wordt aangeduid als een 'zegel-op-een-laken', terwijl die nog steeds het erfgoed van Maine vertegenwoordigt. Maar tegenstanders houden van de blauwe achtergrond. Eén betoogde: 'Ik denk dat het hebben van die blauwe vlag teruggaat tot de betekenis van de burgeroorlog. De zeeman en de boer hebben een historische betekenis die teruggaat tot de wortels van de staat Maine, en dat is wat zij vertegenwoordigen.'

Nadat hedendaagse politici herhaaldelijk hadden gekibbeld over de vraag welke versie van de vlag de staat het beste vertegenwoordigt, stemden ze uiteindelijk in met een amendement om de kiezers te laten beslissen. Kiezers zal worden gevraagd: 'Bent u er voorstander van om van de voormalige staatsvlag, die in 1909 werd vervangen als de officiële vlag van de staat en algemeen bekend staat als de Pine Tree Flag, de officiële vlag van de staat te maken?'

Doordat de gouverneur Janet Mills de wetgeving van de Senaat en het Huis van Afgevaardigden niet wil tekenen, wordt die automatisch een jaar later van kracht. Zij vertraagt het referendum omdat zij niet wil dat er overhaast een besluit wordt genomen. (IS/JP)

Minnesota In navolging van Utah en Illinois heeft de Amerikaanse staat Minnesota een commissie in het leven geroepen om de vlag en het zegel van de staat onder de loep te nemen en veranderingen aan te bevelen. Op 19 mei 2023 keurde het Huis van Afgevaardigden van

Minnesota een wetsvoorstel goed dat de commissie machtigt om vóór 1 januari 2024 verslag uit te brengen.

Tegenstanders van de huidige vlag – het zegel van de staat op een blauw veld – zeggen dat deze niet in over-

eenstemming is met de principes van een 'goed vlagontwerp', en suggereren dat de huidige symboliek een racistische ondertoon heeft. Het toont een Indiaan te paard die weg galoppeert terwijl een boer het land bewerkt.

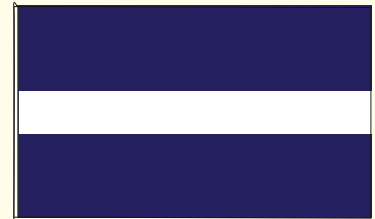
De commissie moet met ontwerpen komen die 'de gedeelde geschiedenis, hulpbronnen en diverse culturele gemeenschappen van Minnesota accuraat en respectvol weerspiegelen', en moet ook vlaggenkundigen raadplegen. Drie leden uit het publiek zullen in de commissie worden opgenomen, evenals vertegenwoordigers van de Dakota en Ojibwe-stammen. En er komen vertegenwoordigers in uit de Afro-Amerikaanse, Latino en Aziatische gemeenschappen.

Benoeemingen in de commissie vonden in augustus plaats. Er is in de loop der jaren een aantal alternatieve voorstellen naar voren gebracht; het voorstel dat de meeste aandacht heeft gekregen bij het publiek is het 'Northern Star'-ontwerp, gebaseerd op de bijnaam van de staat 'Étoile Du Nord', ontworpen door twee vlaggenkundigen uit Minnesota, William Becker en Lee Herold. (IS)

Letgallen Als eerste van de vijf Letse historische landstrecken kreeg Letgallen een officiële vlag. President Egils Levits van Letland tekende, na eerst de Heraldische Raad te hebben geraadpleegd, het decreet op 19 april 2023. De vlag is een kopie van de vlag van Letland, maar de bovenste en onderste banen zijn donkerblauw (Pantone 295 C) in plaats van donkerrood.

Letland riep op 1 juli 2021 vijf 'historische landstrecken' in het leven. Letgallen is de landstreek in het oosten van het land, die aan Rusland grenst. De vier andere historische landstrecken zijn Koerland (Kurzeme), Semgallen (Zemgale), Selonië (Sēlija) en Vidzeme.

Tijdens een buitengewone zitting van het Letse parlement op 27 april 2023 werden de eerste Letgallense vlaggen overhandigd aan enkele politici die zich sterk maken voor

de historische landstrecken. Op die dag in 1917 vond in Rēzekne het eerste congres plaats van vertegenwoordigers van Letgallen. Dat was nog in de Russische tijd, toen het gebied deel uitmaakte van het Vitebsk-gouvernement. Dat congres sprak zich toen uit om zich los te maken van Rusland en zich aan te sluiten bij de in oprichting zijnde Letse staat.

De vlag voor Letgallen werd in 2010 ontworpen door de historicus Māris Rumaks, en op 4 juni dat jaar voor het eerst gebruikt door de Letgallense politie die meedeed aan sportwedstrijden van het Letse ministerie van Binnenlandse Zaken.

Tijdens het 100-jarige jubileumcongres van Letgallen in 2017 werd zij aanvaard als regionale vlag. De daar genomen resolutie zegt over de bijna-kopie van de landsvlag: "Het toont de eenheid met alle Letse inwoners." De resolutie zegt ook: "Eeuwenlange traditie en morele waarden zijn verweven in de donkerblauwe kleur. Het is de kleur van korenbloemen, die ook te zien is in de erekleding van de oude Letgallen, damesjurken en herengewaden. Het symboliseert Letgallen zowel als een traditioneel land van blauwe meren als het land van Mara, want blauw is het symbool van de Maagd Maria in de katholieke kerk." (JP)

Bosfinnen De Bosfinnen in Noorwegen en Zweden zijn afstammelingen van Finnen die in de 16de eeuw westwaarts verhuisden. Vandaag de dag spreken ze zelden nog

Fins, maar in Noorwegen zijn ze officieel erkend als een nationale minderheid. Dat leidde tot een behoefte aan een verenigend symbool van solidariteit en gemeenschappelijke oorsprong. Zo kwamen elf organisaties aan weerszijden van de Noors-Zweedse grens, na een door het echtpaar Frédéric Lindboe en Bettina Gullhagen gewonnen prijsvraag, tot overeenstemming over een vlag voor de Bosfinnen.

De vlag heeft een groen veld (PMS 7740) voor de bossen waarin de

voorouders hun snijden-en-verbranden-landbouw beoefenden, met geel (PMS 122) voor de rogge die ze in de as verbouwden. Rood (PMS 7621) is voor vuur en de lijsterbes. Zwart (PMS Process Black) staat voor het roet van het verbrande bos en voor de roetachtige muren van de traditionele huizen van de Bosfinnen met open haarden. De ruit is een symbool van vruchtbaarheid.

Dat de vlag er zou komen, werd op 29 december 2022 aangekondigd, maar de ontwerp- en kleurspecificaties werden in april 2023 bepaald. Dat was net op tijd voor het symbolisch hijsen van de vlag vóór het stadhuis van Oslo op 4 april, ter gelegenheid van de tweehonderdste verjaardag van de eerste politieke manifestatie van de Bosfinnen. (JOE)

Vaticaanstad

Op 7 juni 2023 werd een nieuwe grondwet van Vaticaanstad afgekondigd, ter vervanging van die uit 2000. De fundamentele wet omvat een beschrijving en tekeningen van de vlag van Vaticaanstad. Uit de gekleurde tekening van de vlag die als bijlage is opgenomen in de grondwet, blijkt dat de vlag ietsjes is veranderd.

Het pauselijk wapen en het -zegel bleven onveranderd.

De vlag van Vaticaanstad is in kleuren afgedrukt, maar er worden geen constructiedetails of precieze kleurspecificaties gegeven. Uit de illustratie blijkt dat er schaduw is toegevoegd aan beide sleutels. De kleur van één sleutel en de tiara zijn nu geel in plaats van goud.

In tegenstelling tot het wapen van de paus zijn de symbolen van de onafhankelijke staat Vaticaanstad voorzien van een tiara, die symbool staat voor de tijdelijke heerschappij van de paus. In 2005 verwijderde paus Benedictus XVI de driedelige tiara van zijn wapen. Hij verving deze door een mijter, een symbool van zijn bisschoppelijk ambt, en Franciscus heeft deze praktijk gehandhaafd. (IS)

Belize De nationale vlag en het wapen van Belize die prominent op de vlag staan, werden in 2019 gestandaardiseerd en in 2020 nog eens herzien door het ministerie van Cultuur en het Nationaal Instituut voor Cultuur en Geschiedenis.

De standaardisatie van de vlag werd noodzakelijk vanwege het gebrek aan uniformiteit. Zowel de vlag als het wapen werden bij de onafhankelijkheid in september 1981 door koningin Elizabeth II goedgekeurd en kregen een heraldische beschrijving. Deze stap is ook een poging om het algehele ontwerp te vereenvoudigen, zodat het goed werkt in het huidige digitale medialandschap.

De officiële beschrijving van de vlag – weg van de heraldische taal – luidt nu: 'De vlag van Belize bestaat uit blauw met een witte cirkel en een rode rand, deze twee horizontale rode randen zijn een vijfde van de totale breedte van de vlag, met het wapenschild gecentreerd op de witte cirkel.'

Het schild van het wapen is door een verticale lijn en een omgekeerde V in drie delen verdeeld. Het basisdeel (een omgekeerde V) stelt een schip op zee met vol zeil voor. De bovenste twee delen tonen gereedschap uit de houtindustrie, een peddel en een kwadraturbijl in het linkerdeel, met aan de rechterkant een klopbijl en een zaag. Het schild wordt ondersteund door twee Belizen: een Mestizo-Belizaan aan de linkerkant die in zijn rechterhand een klopbijl op zijn schouder houdt,

en aan de rechterkant een Afro-Belizaan die in zijn linkerhand een peddel op zijn schouder houdt. Boven het schild verrijst een mahonieboom op een met gras begroeide berg. Onder het schild bevindt zich een boekrol met het motto in het Latijn geschreven "SUB-UMBRA-FLOREO" (wat betekent ONDER DE SCHADUW BLOEI IK). Een krans van 50 bladeren omringt het wapen. Deze krans symboliseert het jaar 1950, toen de inwoners van Belize de strijd voor onafhankelijkheid begonnen.

In 2020 werd het ontwerp van het wapen enigszins gewijzigd, waarbij de kleur van de huid van de Mestizo-Belizaan lichter werd gemaakt dan in de 2019-versie. Die Mestizo-Belizaan heeft dezelfde kleur als de Afro-Belizaan. (JP)

Nederland

Het Tweede Kamerlid Pepijn van Houwelingen van Forum voor Democratie (FvD) wil van demissionair minister-president Mark Rutte weten wat de status is van de Nederlandse-, provincie- en gemeentevlag. "Erkent u dat de gemeentevlag, de provincievlag en de Nederlandse vlag alle inwoners van respectievelijk de gemeente, provincie en Nederland representeren? Zo nee, waarom niet?" aldus één van de vijf schriftelijke vragen die Van Houwelingen op 18 augustus 2023 aan Rutte stelde.

Het FvD-Kamerlid ergert zich aan uitsteken van andere dan officiële vlaggen vanaf overheidsgebouwen. Het zijn met name de pride en SDG-vlaggen die daar de laatste tijd worden uitgestoken, die het Kamerlid een doorn in het oog zijn. Pride-vlaggen zijn de regenboogvlaggen die voor de lhbt-gemeenschap staan, en de SDG-vlaggen zijn een soort van reclamevlaggen met logo's van de Sustainable Development Goals.

"Zou u kunnen aangeven sinds wanneer het is toegestaan voor overheidsinstellingen om zich te afficheren met andere vlaggen dan de Nederlandse vlag, de vlag van de provincie of de vlag van de gemeente?" vraagt Van Houwelingen. Overheidsgebouwen dienen ideologisch neutraal te zijn, vindt hij en wil van Rutte weten of hij het daarmee eens is. Ook wil het FvD-Kamerlid van Rutte weten of dat deze "erkent dat de pride en SDG-vlaggen voor veel Nederlanders staan voor de zeer contro-

Brabantse wapens en vlaggen

In 1986 kwam het boek *Wapens en vlaggen van Noord-Brabant* van erelid Willem van Ham uit. De focus daarin lag op gemeentewapens. In een bijlage presenteerde hij de gemeentevlaggen: onder een zwart-wit afbeelding van elke vlag de beschrijving en de datum van vaststelling.

Daarna zijn nog vele nieuwe gemeentevlaggen en -wapens aangenomen. Van Ham was al vergevorderd met de tekst en samenstelling voor een nieuwe bijgewerkte uitgave toen hij in 2020 overleed. Drie jaar later is die toch uitgekomen als *Noord-Brabantse wapens en vlaggen*, een prachtig rijk geïllustreerd boek met deze keer wel alle gemeentevlaggen in kleur. De meerwaarde zit vooral in het doorwrochte inleidende hoofdstuk "Wapens en vlaggen" in de voor de schrijver zo kenmerkende stijl, behandeling van wapens en vlaggen per gemeente, de toevoeging van officieel vastgestelde dorpswapens- en vlaggen, de toelichting over de betekenis bij alle wapens en vlaggen en de afbeelding van alle vlaggen (en wapens) in kleur.

Dit prachtig uitgevoerde boek is zeker de aanschaf waard. Enige kanttekeningen zijn nog wel te plaatsen. De kwaliteit van de tekeningen is niet eenduidig; de stijl is niet uniform en de ene keer zijn wel en de ander keer niet zwarte afzetlijnen gebruikt. Die zijn in de meest gevallen onnodig. Jammer is dat de vlaggen van opgeheven gemeenten ontbreken. Hoewel die voor een groot deel zijn terug te vinden in Van Hams boek van 1986, zijn de vele tussen 1986 en 2023 aangenomen vlaggen van inmiddels opgeheven gemeenten nu nog steeds niet in een boek gepubliceerd.

Marcel van Westerhoven

Noord-Brabantse wapens en vlaggen *Wapens en vlaggen van de provincie, gemeenten, dorpen, waterschappen en kerkelijke instellingen*
W.A. van Ham (Tekst bezorgd door Gert Beuving, Joost de Graauw, Joss Hopstaken en Johanna Jacobs), 343 pagina's, € 39,99; e-book € 19,99
ISBN 9789464560374, Walburg Pers, Zutphen 2023

versiële, internationale woke-ideologie? Zo nee, waarom niet?"

Bij het ter perse gaan van deze *Vlag!* had Rutte Van Houwelingen nog niet geantwoord. Hij had meer tijd nodig "aangezien de zorgvuldige beantwoording interdepartementale afstemming vergt" aldus de demissionaire minister-president. (JP)

Yucatán Op het plein van de Monumentale Vlaggenmast in Mérida, de hoofdplaats van Yucatán in het uiterste zuidoosten van Mexico, is op 21 augustus 2023 een gigantisch grote nieuwe, en tegelijkertijd oude vlag van de deelstaat gehesen. Deze 24,5 x 14,5 meter grote vlag verving de nationale vlag van Mexico die daar sinds jaar en dag wapperde. De nieuwe vlag is een kopie van de vlag die Yucatán gebruikte toen het in de eerste helft van de 19de eeuw twee keer onafhankelijk was.

De uit 1917 daterende grondwet van Mexico werd op 8 mei 2023 zodanig aangepast dat de deelstaten de mogelijkheid wordt geboden om regionale symbolen vast te stellen. Yucatán

heeft dit direct aangegrepen om de oude vlag in ere te herstellen.

De eerste republiek Yucatán werd op 28 mei 1823 uitgeroepen, toen het gebied nog Spaans was. In

december van dat jaar sloot Yucatán zich echter vrijwillig aan bij het (Eerste) Mexicaanse Keizerrijk. Toen Mexico de richting als een eenheidsstaat insloeg, verklaarden enkele Mexicaanse gebieden zich in 1840-1841 uit protest onafhankelijk, waaronder Yucatán. Het gebied van het in 1841 onafhankelijke Yucatán bestond uit de huidige Mexicaanse deelstaten Yucatán, Campeche en Quintana Roo.

Op 16 maart 1841 werd de nu weer herstelde vlag voor het eerst gehesen op het toenmalige gemeentehuis van Mérida. Over het ontstaan van de vlag heerst onduidelijkheid. Er is geen geboortebewijs van de vlag gevonden. Opmerkelijk is dat de Mexicaanse kleuren groen, wit en rood erin zijn verwerkt. Een groene verticale baan aan de mastzijde met daarop vijf witte sterren die voor de vijf districten staan waaruit Yucatán toen bestond: Mérida, Izamal, Valladolid, Tekax en San Francisco de Campeche. De betekenis van de drie horizontale banen rood, wit en rood is niet bekend.

Yucatán sloot zich in 1848 weer bij Mexico aan, nadat het zelf te maken kreeg met een opstand van Maya's. De oude vlag raakte in de vergetelheid tot het begin van de jaren 90, toen het regionaal besef ontwaakte. Ze wordt vaak uitgestoken, zij het tot voor kort niet officieel. Bij de plechtigheid van 21 augustus waren burgemeester Renán Barrera en gouverneur Mauricio Vila aanwezig. (JP) □

Kleurvolgorde belangrijker dan even hoge banen

Nederlandse vlaggen zijn rood-wit-blauw, en hebben even hoge banen. Op tal van schilderijen uit de 17de en 18de eeuw is daarvan echter niet altijd sprake. Ook op een bewaard gebleven scheepsmodel wordt gesierd met vlaggen met banen van ongelijke hoogte. Was het onkunde van de schilders en van de modelbouwers?

Door THEUN OKKERSE

Ludolf Bakhuysen, *Woelige zee met Nederlands jacht onder zeil*, 1694, uitsnede. Rijksmuseum SK-A-11

Geus, 6 kleden
2-2-2

Vleugel, 7 kleden
2-3-2

Prinsenvlag, 13 kleden
4-5-4

FOTO'S: THEUN OKKERSE

Het bekijken van het schilderij 'Woelige zee met Nederlands jacht onder zeil' van Ludolf Bakhuizen uit 1694 (links afgebeeld) stelde mij voor een raadsel: waarom hebben de vlaggen smalle rode en blauwe banen en brede witte? Gebruikte Bakhuizen zijn artistieke vrijheid? Dat lijkt zeer onwaarschijnlijk. De schilder portretteerde op overtuigende wijze schepen en dat maakt het niet aannemelijk dat hij met de vlaggen een loopje nam. Artistieke vrijheid behaalt hij met de compositie en de treffende weergave van de elementen. Dat doet hij niet met de schepen of vlaggen, die zijn realistisch weergegeven. Bovendien zijn er van andere zeeschilders ook voorbeelden te vinden waar de vlaggen er zo uitzien.

In het museum Huis Van Gijn in Dordrecht bekeek ik een tijd later aandachtig het volmodel van de Oost-Indiëvaarder Bleiswyk. Weer genoot ik van het prachtig gedetailleerde scheepsmodel dat in een vitrine achter glas staat. Het schaalmodel uit rond 1740 is sinds 1861 in het bezit van Mr Simon van Gijn.

Alles klopt aan het model; de vorm van de romp, de tuigage, de kleuren, én de vlaggen. Op het achterdek is dat een grote rood-wit-blauwe prinsenvlag, op de bezaansmast een iets kleinere (vleugel) en op de spriet een geus.

Origineel

Het wordt zeer waarschijnlijk geacht dat de vlaggen origineel zijn, mogelijk even oud als het model. Conservator Marianne Eekhout: "Volgens onze informatie is de uitrusting en het tuig compleet. Dat betekent dat de vlaggen waarschijnlijk origineel 18de-eeuws zijn. Dit soort modellen was meestal bedoeld als voorbeeld voor de bouwer en de opdrachtgever. De vlaggen zijn daarom waarschijnlijk ter decoratie en niet bedoeld als officiële vlaggen. Ook is in deze periode niet officieel vastgelegd hoe breed de banen van een vlag moeten zijn."

De vlaggen op dit model zijn uit stroken doek genaaid. Je zou verwachten dat voor elke kleur een gelijk aantal stroken was gebruikt, maar dat is niet het geval. De kleurbanen in de

Anoniem, Volmodel van het compagnieschip Bleiswyk, 1740. 20. houten scheepsmodel, 158 x 165 cm Collectie Huis van Gijn

Zeilmaker, Jan Luyken, 1694
Het aaneennaaien van 'kleden' is hier in beeld gebracht.
Rijksmuseum RP-P-OB-44.495

FOTO: DORDRECHTS MUSEUM

vlaggen hebben elk een andere hoogte. Precies zoals te zien is op Bakhuizen's schilderij!

Deze vlaggen lijken net als de zeilen op schaal gemaakt. Met stroken die – op schaal – de breedte hebben van een toenmalig weefgetouw: 52 centimeter, en worden *kleden* genoemd. De kleurbanen zijn uit hele kleden samengesteld. Dat betekent dat ze op de volle breedte werden gebruikt en met de zelfkanten aan elkaar zijn genaaid. Een kleed zou na verwerking, het omrollen van de zelfkant 50 cm kunnen zijn.

Uit de lias met acquitten behorende bij de rekeningen van den equipagemeester te Vere over de jaren 1740—1749.

1746. De Ed. Mog. Heeren Gecomiteerde Raden ter admiraliteit van Zeland seyn debet aen GERRA DE RUYTER over het naeyen van vlaggen en wimpels voort lands schip Goes en voor de gaffelschuyt en uytleggers.

	Kleeden.	Ellen lang.	Somma.	Ellen daeran genaeyt.
1 Prinsenvlagh	8	8	64	72
1 Verse geus	3	3	9	12
1 Prinsenvlagh	15	17	255	266
1 Prinsenvlagh	8	8	64	72
1 Verse geus	3	3	9	12
1 Prinsegeus	8	8	64	72
1 Prinsenvlagh	15	17	255	266
4 Prinsewimpels	3	12	144	316
2 Prinsewimpels	3	14	84	192
4 Prinsewimpels	3	22	264	580(?)
2 Prinsewimpels	3	7	82	82
2 Roodde vleugels	1	5	...	16
De oude vlaggen en geusen versien			15	279
			1309	2037 ellen

Komt à 1 groote per elle £. 8: 9: 9.

Met kwitantie.

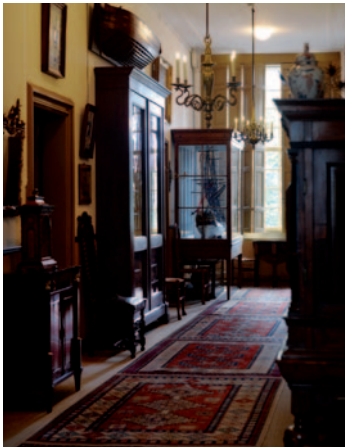
Voorbeeld van een opdracht tot het maken van vlaggen en wimpels uit 1746. Dat is dezelfde periode als waaruit de Bleiswyk stamt. Hier worden ook vlaggen besteld van niet door drie deelbaar aantal kleden, zoals prinsenvlaggen van 8 en 15 kleden.

Dat niet wil zeggen dat het resultaat vergelijkbaar is met wat er op de Bleiswyk te zien is. Er staat nergens dat de kleden in hun volle breedte gebruikt moeten worden.

C. de Waard, *De Nederlandse vlag*, p 180, Wolters, 1900

Op geen enkele vlaggenkaart zijn afbeeldingen te vinden van prinsenvlaggen die een afwijkende witte middenbaan tonen.

Pieter Schenk (I), *Schouw-park aller Scheeps-vlaggen des geheel-en Water-Waerelds; vermeerderd Met ruim 50 nieuwe, nooit voor dezen in 't Licht gebrachte (...)*. Rijksmuseum 1711NG-1048

FOTO'S THEUN OKKERSE

Rond getal

De vlaggen op de Bleiswyk zijn dus alle drie anders. De campagne-vlag (prinsenvlag) telt dertien kleden, de vleugel op bezaansmast zeven en de geus op de spriet zes. Met zes kleden laat de geus zich als enige vlag op het schip in kleurstroken van gelijke hoogte delen. Dertien (13) en zeven (7) zijn niet deelbaar door drie, om op een rond getal (een kleed) uit te komen.

Zeil- en vlaggenmaker Aemile Lalk van Batavialand weet hoe zo'n vlag werd gemaakt: "De kleden werden, net als bij lichte zeilen, met een zogenaamde rolnaad genaaid. Voor het naaien worden de te naaien kleden opklaar gelegd. Op de kant waar ze genaaid moeten worden, worden de rand van beide kleden één of twee maal rondgedraaid. Daarna wordt de naad genaaid door onder de ontstane rol te steken, de draad over de rol terug te halen en vervolgens ongeveer één centimeter verder opnieuw in te steken. Zo ontstaat een kenmerkende rups aan de werkszijde. Aan de onderkant een naad waar nauwelijks garen te zien is. Dit is een oud-Hollandse werkwijze."

Dezelfde werkwijze kon ook gebruikt worden bij smallere stroken van een kleed, om bijvoorbeeld een gewenste kleurbaanhoogte te maken. Mijn conclusie is dat zowel de zeilen als de vlaggen op de Bleiswyk op schaal zijn gemaakt.

Het laat zien dat men pragmatisch met de vlag omging. De kleurvolgorde was het belangrijkste, de hoogte van de banen was van minder belang. Als er geen reden was om de doeken te versnijden en je ze aan de zelfkant aan elkaar zette, kon dat tot gevolg hebben een vlag te maken die niet precies drie gelijke kleurbanen kreeg. Wel was het zo dat de rode en blauwe baan altijd gelijk van breedte waren. De witte baan kon breder zijn, maar nooit smaller. Voor de beleving maakt het niets uit, het is een Nederlandse vlag is mijn ervaring als kijker.

Er zijn veel voorbeelden te vinden waarin het goed uitkomt dat de middenbaan breder is. Dat gaf ruimte voor het aanbrengen van een wapen-

schild of monogram. Dat gebeurde overigens ook op vlaggen met gelijke baanhoogten. Het is trouwens wel opvallend dat het VOC-embleem niet is verwerkt in de witte baan van de prinsenvlag op het schaalmodel van de Bleiswyk, een Oost-Indiëvaarder.

Naast schilderijen en tekeningen waarop de witte baanhoogte extra hoogte had, zijn er ook vele waarop de baanhoogten gelijk zijn. Veel staten- of prinsenvlaggen hebben wel gelijke banen.

De Koninklijke Marine gebruikt nog steeds 'kleden' om de grootte van een vlag aan te geven. Alleen het aantal kleden, van elk 50 centimeter, wordt genoemd, de verhouding is altijd 2:3. Een vlag die velen thuis zullen uitsteken, is 1 x 1½ meter. Dus een twee kleedsvlag.

Tijdcapsule

Het volmodel Bleiswyk is een tijdcapsule. Ons wordt een inkijk geboden in wat in de een 18de eeuw belangrijk was aan de Nederlandse vlag, toen prinsenvlag genoemd. Zeeschilders tonen aan dat het variëren in kleurbaanhoogte een lange traditie heeft.

De kleurvolgorde rood-wit-blauw was belangrijker dan dat de banen gelijke hoogte hadden. Als er een verschil opgevangen moest worden, was dat in de witte binnenbaan, de rode en blauwe hadden gelijke hoogte.

De grote vrijheid voor variaties is in de loop van tijd verloren gegaan. Op afbeeldingen van vlaggen van ná de Franse tijd zijn de variaties in hoogte niet meer te zien. Misschien heeft dat te maken met het vaststellen, voor het eerst op papier, van de nationale vlag op 14 februari 1796. Toen werd bepaald dat die, "bestaande in drie evenwijdige en horizontale banden van gelyke breedte" rood, wit en blauw diende te zijn. □

Met dank aan Marianne Eekhout, conservator geschiedenis; Wyke Sybesma, conservator Huis Van Gijn, Dordrecht Museum; Aemile Lalk, zeil- en vlaggenmaker Batavialand, Lelystad; Sjoerd de Meer, conservator Maritiem Museum Rotterdam.

Ook dit jacht voert een vlag met een extra brede witte baan..
Admiraliteitsjacht op weg naar een voor anker liggende vloot, Ludolf Bakhuysen, 1641 - 1708
 Rijksmuseum RP-P-2021-1915

Vlaggen waarop de extra hoogte van de witte baan is gebruikt voor het afbeelden van een wapen. *Gerrit Groenewegen, Acht zeilschepen op ruig water, 1786.*
 Rijksmuseum RP-P-1881-A-4828

Opvallend is dat alleen de vlag op de sloep drie even hoge banen heeft, alle andere vlaggen in deze uitsnede wijken af. *Abraham Storck (manier van), Het eiland Onrust bij Batavia, 1699, detail.* Rijksmuseum SK-A-739

De prinsenvlag op de campagne van dit schip links heeft net als de vleugel een brede witte baan. *Jan Claesz. Rietschoof 1675-1719, Schepen in de haven bij een stevige bries, uitsnede.* Rijksmuseum SK-A-334

< Na dat het koninkrijk is gesticht is de uniformiteit van de vlag aanvaard. Variaties zoals in de eeuwen ervoor zijn vrijwel niet te zien. *Louis Meijer, 1857, De overmeestering van Palembang (Sumatra) door luitenant-generaal De Kock, 24 juni 1821, uitsnede* Rijksmuseum SK-A-2239

Het zusje van de bekende Bataafse vlaggen met de inzet (eigenwijs naar links uitwaaiend.) Net als in de 18de eeuw geen voorbeelden van variaties op de baanhoogte. Standaard, geus, vlag en wimpel van het Koninkrijk der Nederlanden. Anoniem ca. 1815. Rijksmuseum SK-A-2239

Alle afbeeldingen van schilderijen, de gewassentekening en etsen komen uit de on-line Rijksstudio van het Rijksmuseum in Amsterdam.

Op het water kleurt blauwe baan donkerblauw

Op zeiljachten en motorboten zijn steeds meer Nederlandse vlaggen te zien waarvan de blauwe baan stukken donkerder is dan op vlaggen die aan land worden uitgestoken. Vlaggenfabrikanten prijzen de donkerblauwe vlaggen aan als chiquer, als bootvlag of maritieme vlag. Maar de Nederlandse vlag heeft helemaal geen donkerblauwe baan.

Door SJENG LUMEIJ*

Het is droevig gesteld met de maritieme zeden van vlagvoering op Nederlandse recreatievaartuigen. In tegenstelling tot een functioneel gebruik volgens wetgeving, internationale afspraken, traditie en vlagetiquette, worden schepen regelmatig 'versierd' met een nationaliteitsvlag van eigen ontwerp of kleurstelling, verwarrende reclamevlaggetjes of niet ter zake doende lidmaatschapsvlaggetjes van allerlei organisaties, die vaak dag en nacht wapperen, soms op de verkeerde plaats en tot de rafels erbij hangen. Aan kennis van de betekenis van de vele verschillende soorten maritieme vlaggen en de juiste wijze van het voeren daarvan ontbreekt het veelal.

In tegenstelling tot de meeste andere Europese landen is het voeren van de nationaliteitsvlag op ongeregistreerde Nederlandse schepen niet wettelijk vastgelegd, met uitzondering van het *Binnenvaartpolitiereglement* (Art. 3.07 lid 2). Hierin staat dat een schip geen vlaggen, wimpels of andere voorwerpen mag voeren, die kunnen leiden tot verwarring. Een respectvolle manier van vlagvoering is daarom vooral een kwestie van goed fatsoen. Varen in het buitenland 'onder Nederlandse vlag' kent wel enkele juridische valkuilen.

Dit artikel richt zich op het bijzonder verschijnsel op de Nederlandse wateren van de 'oud-Hollandse' vlag, ook wel als 'maritieme' of 'klassieke' vlag, 'watersportvlag' of 'bootvlag' in de handel gebracht, waarbij het kobaltblauw is vervangen door een donkere marineblauwe kleur. Sommige varianten zijn in het blauw zo donker (*Afbeelding 1*) dat het op de vlag van Jemen begint te lijken.¹ (*Afbeelding 2*)

Historisch?

De vlag met donkergekleurde blauwe baan die door Nederlandse leveranciers op de markt wordt gebracht, kan op geen van bovengenoemde kwalificaties aanspraak maken. Aan deze vlag zit niets klassieks, oud-Hollands of maritiems.

Een historische versie van de Nederlandse vlag is wel de oranje-wit-

1. Een als 'chique' verkochte vlag op een motorjacht, gevoerd in strijd met de vlagetiquette. De blauwe baan onderin is veel te donker en lijkt meer op de vlag van Jemen dan op die van Nederland.

FOTO: SJENG LUMEIJ

blauwe vlag (oranje-blauw-bleu), die ook wel prinsenvlag wordt genoemd en door orangisten werd gevoerd. (*Afbeelding 3*)

In de 21ste eeuw is de prinsenvlag vaak gebruikt als nationalistisch symbool door extreemrechtse groeperingen.² Een andere historische vlag is de vlag van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden, de Statenvlag, officieel in gebruik tussen 1650 en 1806, zoals afgebeeld door Reinier Nooms (1623-1664), op zijn schilderij *Voor de Slag bij Duins*, 21 oktober 1639.³ (*Afbeelding 4*) De kleuren zijn rood, wit en lichtblauw. (*Afbeelding 5*)

Tijdens de inlijving van Nederland door Frankrijk aan het begin van de 19de eeuw werd gedurende een aantal jaren de Franse vlag gevoerd: de *Tricolore*. (*Afbeelding 6*) Deze had wel een donkerblauwe baan aan de broekingzijde. Het blauw van de Franse vlag, die overigens niet wettelijk is vastgelegd, werd in de regeerperiode van president Giscard d'Estaing in 1976 gewijzigd naar een lichtere variant (mariablauw) om deze in overeenstemming te brengen met de vlag van de Europese Unie. De regering Macron deed deze wijziging teniet door in juli 2020 de donkere marineblauwe variant om 'esthetische redenen' stilzwijgend weer in gebruik te nemen.

Na de Franse periode (1794-1814) ging Nederland weer het horizontale rood-wit-blauw voeren. De kleuren waren bij gebrek aan standaardisatie niet nader gedefinieerd, waardoor deze periode ongetwijfeld geleid zal hebben tot een variatie in de vlaggenkleur. Toen in de jaren '30 van de vorige eeuw onder andere de nationaalsocialistische NSB weer pleitte voor de invoering van de prinsenvlag werden de officiële kleuren bij Koninklijk besluit vastgelegd.

NEN 3055

De kleuren van de Nederlandse vlag zijn op 19 februari 1937 vastgelegd door Koningin Wilhelmina in het kortste Koninklijk besluit in de Nederlandse geschiedenis: rood, wit en blauw.⁴ (*Afbeelding 7*) De

2. Een Jemenitische vrouw die de nationale vlag van Jemen (rood, wit, zwart) draagt en demonstreert voor vrouwen-rechten.²⁶

3. Oranje-blauw-bleu, de kleuren waarmee de geuzen de Tachtigjarige Oorlog ingingen. Deze wordt ook wel prinsenvlag genoemd.

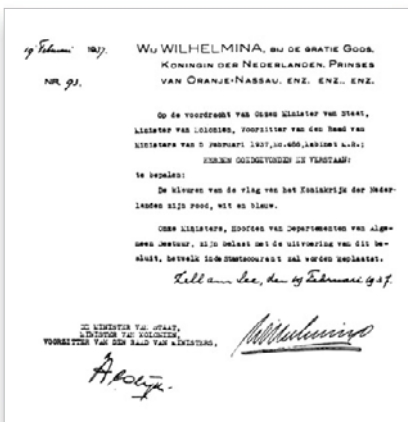

4. Detail van een schilderij van Reinier Nooms (1623-1664), Voor de Slag bij Duins, 21 oktober 1639. Hierop zijn de kleuren van de Statenvlag van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden goed te zien: rood, wit en lichtblauw.

5. De vlag van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden (1650-1796): rood, wit en lichtblauw

6. De 'Tricolore', de Franse vlag met de verticale banden donkerblauw, wit, en rood, werd gevoerd tijdens de inlijving door Frankrijk (1810-1814).

7. Het kortste Koninklijke besluit uit de Nederlandse geschiedenis, waarin koningin Wilhelmina vanuit haar vakantie-adres in Zell am See besluit dat de kleuren van de Nederlandse vlag rood, wit en blauw zijn. Mede ondertekend door minister-president Colijn.

CIE eenvoudig, maar andersom is dit niet het geval.

Vaak wordt bij een conversie van het CIE-systeem naar een kleurstuf geen exact passende kleur gevonden en moet de dichtstbijzijnde kleur worden gebruikt. De kleurcodes worden getalsmatig weergegeven, maar daarnaast kennen zowel het Pantone- als het RAL-systeem benamingen voor vele kleuren. Zo is kobaltblauw genoemd in het PMS-systeem anders dan in het RAL-systeem. Bovendien wijken beide af van het kobaltblauw zoals gedefinieerd in de NEN-norm volgens het CIE-systeem.

Kleurverschillen

Kleurverschillen kunnen voor het begrip het simpelst worden uitgelegd door het begrip kleurafstand in het RGB-systeem. In dit systeem wordt een mengkleur uitgedrukt in de relatieve bijdrage van de primaire kleuren Rood, Groen en Blauw (RGB), uitgedrukt per kleur in een getal tussen 0 en 255. RGB (0,0,0) is zwart en RGB (255,255,255) is wit. Als de bovengenoemde CIE-waarden XYZ (7.8, 6.8, 26.7) van NEN 3055 van het blauw in de Nederlandse vlag worden omgerekend naar RGB-waarden, dan is de uitkomst RGB (31,72,138).⁸ De kleurafstand tussen verschillende kleuren in het RGB-systeem kan met een eenvoudige formule worden berekend: $Kleurafstand = \sqrt{[(R1-R2)^2 + (G1-G2)^2 + (B1-B2)^2]}$.⁹

Het kobaltblauw in het RAL systeem is RAL 5013 met RGB (25, 49, 83).¹⁰ Deze kleur is zichtbaar donkerder dan de norm, met een kleurafstand van 60. De Pantone-kleur met de naamgeving Cobalt blue PMS 2728C heeft de code RGB (0,71,171). Deze is in tegenstelling tot het kobaltblauw van RAL juist helderder blauw gekleurd, met een kleurafstand van 45. Indien men als invoercode RGB (31,72,138) zoekt naar de best passende Pantone-kleur, dan komt men uit op PMS 7687C met RGB (29, 66,138) of PMS 7686C met RGB (29,79,145).¹¹ Deze Pantone-kleuren hebben zeer geringe kleurafstanden tot de 'norm' van respectievelijk 6 en 7 (Afbeelding 9).¹²

Vlaggenfabrikant Faber Vlaggen in Amsterdam levert ruim dertig jaar twee verschillende Nederlandse vlaggen en hanteert voor het blauw in

Algemene Vlaginstructie voor Rijksgebouwen is specifiek: vermiljoen (rood), helderwit en kobaltblauw.⁵ Over de afmetingen van de vlag zijn geen voorschriften. In het algemeen dient de hoogte zich te verhouden tot de lengte als 2:3. (Afbeelding 8)

Nadere specificatie werd in november 1958 vastgelegd door het Nederlands Normalisatie Instituut in NEN 3055: 'Kleuren voor textielgoederen. Vlaggenkleuren. Rood en Blauw'.⁶ De kleuren zijn uitgedrukt volgens het systeem van de Commission Internationale de l'Éclairage (CIE).⁷ De kleur vermiljoen is aldaar gedefinieerd met de trichromatische coördinaten X=17,2; Y=9,0; Z=2,6. De kleur blauw met de trichromatische coördinaten X=7,8; Y=6,8; Z=26,7.

Er bestaan verschillende systemen om kleuren te definiëren, onder andere afhankelijk van het gebruik voor schilderwerk, drukwerk, kleurenschermen en textiel. Daar de CIE-coördinaten een universeel systeem vormen gebaseerd op kleurobservaties bij mensen en Pantone- (PMS) en RAL kleuren gebaseerd zijn op kleurstoffen, is de omzetting van PMS naar

kleurafstand tot NEN 3055	45	0 NEN 2055 kobaltblauw	6	60
RGB	0,71,171	31,72,138	29,66,138	25,49,83
				RAL 5013 kobaltblauw
Pantone (PMS)	PMS 2729C cobalt blue		PMS 7867C	

Let op! Deze kleurvlakken niet als staal gebruiken. Door de wijze van reproduceren treden er altijd afwijkingen op ten opzichte van bedoelde tint.

de officiële Nederlandse vlag de kleurcode PMS 286 en voor de vlag met de donkerblauwe baan PMS 289.¹³ Deze kleuren hebben respectievelijke kleurcodes RGB (0, 51, 60) en RGB (12, 35, 64) en hebben een respectievelijke kleurafstand van 43 en 85 tot de NEN-standaard. Beide kleuren wijken zichtbaar af van de NEN-standaard, waarbij de lichte kleur blauw iets te licht is en de donkere kleur blauw (bewust) veel te donker.

(Afbeelding 10)

De Veluwe Vlaggenindustrie in Apeldoorn specificeert het blauw van de officiële Nederlandse vlag op zijn website als RGB (25,49,83). Dit is dezelfde code als kobaltblauw van RAL 5013. Deze kleur heeft een kleurafstand van 60 tot de NEN-norm. Dit lijkt dus een veel te donkere kleur, of een vergissing of drukfout op de website.

Het Wikipedia-lemma 'Vlag van Nederland' specificeert de blauwe kleur in een tabel gelijktijdig als RAL 5013 en RGB (30,71,133).¹⁴ Dit moet berusten op een verkeerde conversie. Deze kleuren wijken sterk van elkaar af. RAL 5013 is veel donkerder terwijl RGB (30,71,133) vrijwel identiek is aan de NEN-standaard RGB (31,72,138).

Uit bovenstaande lijkt de conclusie gerechtvaardigd dat er geringe variatie bestaat in de kleur blauw van de officiële Nederlandse vlag zoals geleverd door de verschillende firma's, mede veroorzaakt door problemen met de conversie van CIE- naar Pantone-kleuren. Voor de officiële Nederlandse vlag zou er behalve een kleurstandaard dus ook een maximale kleurafstand tot deze standaard gedefinieerd moeten worden. Daarnaast worden ook vlaggen geleverd waarvan het blauw bewust donkerder is dan de NEN-norm.

Watersport

Nederlandse vlaggen met twee verschillende soorten blauw worden volgens diverse vlaggenleveranciers sinds minstens dertig jaar geleverd. Hoewel de oorsprong van de donkerblauwe kleur in de Nederlandse vlaggen, en dan vooral in de watersport, niet exact valt te traceren, spelen er vijf factoren een rol. In de eerste plaats (1) is er een gebrek aan wettelijke regels voor particulieren; vervolgens (2) is er een variatie in de blauwe kleur bij de conversie van de NEN-norm naar een eindproduct;

omschrijving tot NEN 3055	Faber Vlaggen	NEN 2055 norm	Faber Vlaggen Vlag Nederland Marineblauw
RGB code	051,160	31,72,138	12,35,64
kleurafstand	43	0	85

< 9. De kleurafstanden tussen het kobaltblauw uit de norm NEN 3055, 1958 en het kobaltblauw volgens het RAL en het Pantone (PMS) systeem, met bijbehorende RGB-waarden.

10. De kleurafstanden (RGB-systeem) tussen de norm NEN 3055, 1958 en de door Faber Vlaggen geleverde officiële Nederlandse vlag en de Marineblauwe vlag.

dan (3) is er de persoonlijke smaak van particulieren; én (4) de commercialisering van het fenomeen door de vlaggenleveranciers met misleidende teksten die onvoldoende oog hebben voor het protocol; én tenslotte (5) de invoering van misleidende termen als 'bootvlag', 'watersportvlag', 'maritieme vlag' door de leveranciers.

Vlagvoering op een schip heeft diverse functies. De nationale vlag vertegenwoordigt de nationaliteit van het schip. Schepen met een Zeebrief behoren ook tot het grondgebied van Nederland en moeten de nationale vlag voeren als teken van nationaliteit. Artikel 3, lid 2 van de zeebrievewet stelt: "De kapitein draagt ervoor zorg dat het schip geen andere vlag voert dan de Nederlandse".¹⁵

In sommige Europese landen werd voor recreatievaartuigen bij afwezigheid van een Zeebrief het Internationaal Certificaat voor de Pleziervaart (ICP) geaccepteerd als bewijs van eigendom en nationaliteit. Ook buitenlandse schepen konden hiervoor in aanmerking komen. Sinds het incident in 2019 met het onder Nederlandse vlag varende schip de *Sea-Watch 3* van een Duitse organisatie om bootvluchtelingen te redden, moet echter een Zeebrief aanwezig zijn om nationaliteit te kunnen claimen.¹⁶ Op het ICP staat tegenwoordig bij nationaliteit 'Niet van toepassing'.

Ook de symbolische betekenis van een (nationale of streekgebonden) vlag mag niet worden onderschat, getuige het hedendaagse gebruik van de Oekraïense vlag om solidariteit met dat land in de oorlog met Rusland te tonen, de regenboog- en prideprogressvlaggen om verbondenheid met de LHBTIQ⁺-beweging te laten zien, en de omgekeerde Nederlandse vlag als boerenprotest. Bij een sterke drang om de eigen identiteit te profileren, gaat dit vaak gepaard met een toegenomen vlagvertoon. Veel Friezen voeren de vlag van de provincie Friesland als nationaliteitsvlag.

Ter onderscheiding van civiele, staatkundige en militaire toepassingen kunnen verschillende vlaggen worden gevoerd. Nederland kent deze verschillen niet. Voor overheidsinstantie geldt een vlagprotocol, inclusief kleurstandaard. Particulieren wordt verzocht zich volgens dit vlagprotocol te gedragen. Disrespect voor de vlag is in sommige landen strafbaar. In een vrijgevochten land als Nederland is dit voor particulieren niet wettelijk geregeld.

Hoewel de algemene vlaginstructie oorspronkelijk is vastgesteld voor het vlaggen vanaf Rijksgebouwen, worden provincies, gemeenten, andere overheden, particulieren, instellingen en bedrijven wel verzocht de vlaginstructie voor Rijksgebouwen te volgen.¹⁷

FOTO: THEUN OKKERSE

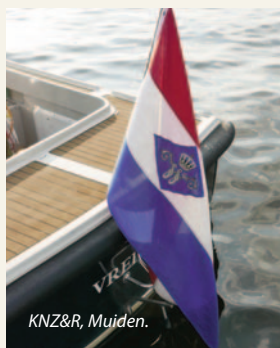
Vlag op een sloep op de Vecht.

Een officiële Koninklijke Watersportvlag?

Enkele vlaggenfirma's maken het wel erg bont met het aanbieden van "de enige officiële Koninklijke Watersportvlag",²⁰ ontwikkeld "met toestemming van onze koning",²¹ "met de echte originele oude kleuren van de Nederlandse vlag".²⁰ Deze vlag heeft een donkerblauwe baan, ook wel marineblauw genoemd, met in het kanton een kroon, met daaronder op de witte baan een kapitale letter W.

De verdachte afwijkende donkerblauwe kleur, en de discussies in het verleden over het voeren van een koninklijke kroon in de Nederlandse vlag door diverse watersportverenigingen,²²⁰ leidden tot navraag bij de Rijksvoorlichtingsdienst over de rechtmatigheid van deze claim. Dit resulteerde in het volgende antwoord van de afdeling Communicatie Koninklijk Huis, Ministerie van Algemene Zaken: "...Er bestaan geen door Koning Willem-Alexander officieel erkende vlaggen met versieringen..."²³

FOTO'S: THEUN OKKERSE

De Koninklijke Nederlandsche Zeil- en Roei-Vereniging in Muiden is de enige watersportvereniging in Nederland waarvan de leden bij Koninklijk besluit het clubembleem in de Nederlandse vlag mogen voeren. Er zijn wel andere watersportverenigingen die het predicaat Koninklijk hebben en de koninklijke kroon in hun clubvlag mogen voeren, maar de leden kunnen zich niet beroepen op een Koninklijk besluit voor het voeren van het clubembleem in de nationaliteitsvlag op hun schip.

Hoewel de regering Colijn in 1937 een voorstel voor een Vlaggenwet indiende die het voeren van een afwijkende nationaliteitsvlag wettelijk ging verbieden, is die wet er nooit gekomen.²⁴ Het ontbreken van een Vlaggenwet maakt het mogelijk voor firma's om afwijkende vlaggen te koop aan te bieden en aan particulieren om naar eigen inzicht en in afwijking van het protocol vlaggen te versieren. De wildgroei aan fantasievlaggen die nu lijkt plaats te vinden, roept de vraag op of het toch niet wenselijk is om daar met een vlaggenwet een halt aan toe te roepen.

Snobisten

Alle vlagleveranciers in Nederland verkopen twee soorten 'Nederlandse' vlaggen. Vlaggen met een blauwe baan volgens de NEN-norm, de officiële Nederlandse vlag en vlaggen met een donkerblauwe baan. In de beschrijvingen wordt duidelijk aangegeven wat de officiële versie is. Bij de donkere variant wordt aangegeven dat deze als chiquer wordt ervaren. De vlag met de donkerblauwe baan wordt aangeboden om commerciële redenen: er is vraag naar.

Daarnaast wordt de verkoop in de watersport gestimuleerd met misleidende terminologie als oud-Hollands, klassiek, maritiem, bootvlag en watersportvlag. Deze vlag is evenals vele andere watersportproducten vaak hoger geprijsd dan de officiële vlag.

De teksten die te lezen vallen bij sommige vlaggenleveranciers gaan voorbij aan de aanbeveling voor particulieren en gemeenten om het protocol te volgen: "...omdat deze wimpel niet onder enig protocol valt is de keuze geheel een smaakkwestie..."¹⁸ en: "...door de chique uitstraling van deze kleur donkerblauw wordt deze variant van de Nederlandse vlag steeds meer gebruikt bij monumenten..."¹⁹ Het zou de vlaggenleveranciers sienen als zij het advies om het vlagprotocol van de Rijksoverheid te volgen meer zouden willen benadrukken op hun website, en het gebrek aan specifieke wetgeving voor particulieren niet als een verkoopargument gebruiken.

Niet zoals protesterende boeren zich willen onderscheiden door het voeren van een omgekeerde Nederlandse vlag, zo onderscheiden snobisten zich door het voeren van een (dure!) vlag met een verkeerde kleur blauw in de Nederlandse vlag; zij vinden dit 'chiquer'. Beide groepen vertonen disrespect voor de Nederlandse vlag. De betekenis van chique is verijnd, smaakvol en stijlvol. Deze foute vlagvoering, die immers tegenstrijdig is met de richtlijnen, zou echter beter kunnen worden gedefinieerd als snobistisch. De betekenis hiervan is aanmatigend, ijdel, pretenzieus. Zij menen immers in strijd met het protocol zelf de kleur te kunnen bepalen en vertonen opvallend hun duurdere vlag. Zij stralen niet uit dat

zij chiquer zijn, eerder dat zij een slechte smaak hebben en zich niet aan het aanbevolen protocol willen houden.

Vlaggenmakers bieden aan wat wordt gevraagd en wat verkoopt, binnen de kaders van de wet. Het opnemen van verkeerd gekleurde vlaggen in de collectie is een kwestie van commercie. Nederlanders mogen van alles aan de vlaggenmast hangen, wanneer ze maar willen. Een combinatie van een gebrek aan regelgeving en slechte smaak faciliteert dit patserig gedrag van de nouveau riche. Een correcte vlag, gevoerd op de juiste wijze, getuigt pas van goede smaak; dat is pas echt chique! □

* Sjeng Lumeij is gepensioneerd dierenarts en is fervent zeiler op een klassiek zeiljacht. Het valt hem op dat er het nodige is aan te merken op de vlagvoering van recreatievaartuigen, vooral met betrekking tot de nationale vlag.

Noten

1. <https://www.zeilen.nl/aan-boord/zeemanschap/kleuren-van-de-vlag/>
2. <https://nl.wikipedia.org/wiki/Prinsenvlag>
3. <https://nl.wikipedia.org/wiki/Statenvlag#>
4. https://www.inzichten.nl/mensenmaat/mensenmaat_26020_dossier_nederland_vlag.htm
5. <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2009-9606.html#d1846e85>
6. <https://www.nen.nl/nen-3055-1958-nl-4262>
7. https://nl.wikipedia.org/wiki/Commission_Internationale_de_l%2796C3%89clairage
8. <https://www.nixsensor.com/free-color-converter/>
9. https://en.wikipedia.org/wiki/Color_difference
10. <https://gist.github.com/lunohodov/1995178>
11. <https://icolorpalette.com/color/pantone-7686-c>
12. <https://coloretica.com/explore-colors/rgb-color-generator/>
13. Persoonlijke mededeling Huib Faber 22/7/23
14. https://nl.wikipedia.org/wiki/Vlag_van_Nederland
15. <https://wetten.overheid.nl/BWBR0001933/2010-10-10>
16. <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/buitenland/artikel/4533041/sea-watch-schip-migranten-overal-geweigerd>
17. <https://www.koninklijkhuis.nl/onderwerpen/vlaggen-en-vlaginstructie/vlaginstructie>
18. <https://www.dekkervlaggen.nl/nederlandse-vlag-70x100-marineblauw>
19. <https://www.vlaggenmasten.nl/vlaggen/nederlandse-vlag/vlag-nederland-oud-hollandse-donkerblauw>
20. <https://andriesdejong.nl/products/koninklijke-watersportvlag-diverse-maten>
21. <https://www.vlaggenclub.nl/maritieme-nautische-vlaggen/koninklijke-watersport-vlag.html>
22. Jos Poels: "Vlag Koninklijke Nederlandse Motorboot Club", *Vlag!* Nr. 20, Voorjaar 2017, pp 18-26.
23. E-mail aan auteur van 18 augustus 2023 van Rijksvoorlichtingsdienst, Ministerie van Algemene Zaken, Communicatie Koninklijk Huis.
24. *Algemeen Handelsblad*, 30 november 1951.

Een wimpel van de Spaanse Armada

In de collectie van **Museum De Lakenhal** in Leiden bevindt zich de wimpel van het Portugese galjoen *San Mateo* van de Spaanse Armada, uit ongeveer 1588. Beschilderd linnen, 391,0 x 294,5 centimeter.

Adembenemend moet de aanblik zijn geweest van de wimpel van het Portugese galjoen *San Mateo* toen deze in het koor van de Pieterskerk in Leiden hing. Historiëschrijvers verwonderden zich over de 'extraordinaire groote' van de wimpel die 'streckende van 't top des wellfels tot beneden toe, noch opgewonden zijnde.' Gezien de hoogte van het koor moet de wimpel minstens twaalf meter lang zijn geweest. Boven in het doek was Christus aan het kruis verbeeld met de spreuk *Exurge Christe! Et vindica causam tuam.* ('Sta op, o Christus en overwin uwe zaak' uit Psalm 74:22). Daaronder stond het wapen van de koning van Spanje, wat net als de Latijnse inscriptie tegenwoordig niet meer zichtbaar is op het resterende vlaggendoek van ongeveer vier meter lang.

De *San Mateo* maakte onderdeel uit van het Portugese eskader van de Spaanse Armada dat eind mei 1588 uit Lissabon vertrok in de richting van Engeland. Koning Filips II was ontstemd over de onderhandse steun van de Engelse koningin Elizabeth I aan de Nederlandse opstandelingen en getart door de aanvallen van Engelse vrijbuiters op Spaanse schepen en bezittingen in Amerika. In een grootscheepse militaire operatie moest Engeland gestraft worden. Bij aankomst in het Kanaal waren de zwaardere Spaanse en Portugese galjoenen geen partij voor de licht wendbare schepen van de Engelsen. Op 8 augustus werd bij Grevelingen de beslissende slag geleverd.

Don Diego de Piementel, bevelhebber van de zwaargehavende *San Mateo*, weigerde zich over te geven en probeerde hulp te zoeken bij vissers op de Vlaamse kust. Toen dit Portugese galjoen strandde op een zandbank tussen Oostende en Sluis, verschenen enkele vlieboten van het eskader van Pieter van der Does om de *San Mateo* op te eisen. Na overgave betrad deze hoofdschout van Leiden het veroverde schip waarvan hij de wimpel confisqueerde. Op 7 december 1588 droeg Van der Does het meterslange doek in een optocht zijn stad binnen, waar hij werd toegejuicht door de Leidse bevolking.

De wimpel heeft niet het aanzien gekend van de hutspotketel of het Lanckaerttapijt uit de collectie Beleg en Ontzet van *Museum De Lakenhal*, maar het belang van deze oorlogstrofee mag niet onderschat worden. Hangend in het koor herinnerde de wimpel de bezoekers van de Pieterskerk constant aan een nieuwe overwinning op de Spaanse vijand en hun eigen vrijheidsstrijd.

Frank de Hoog

Junior conservator Museum De Lakenhal

Foto: Collectie Beleg en Ontzet, Museum De Lakenhal Leiden

Familie Elbers in Zwartsluis schilderde taferelen op witte middenbanen

In diverse Nederlandse musea worden Nederlandse vlaggen bewaard waarvan de witte middenbaan is beschilderd met sierlijke taferelen. Ze werden in de 19de eeuw meegeleverd bij nieuwe schepen. Eén van de families die zich bezighield met het beschilderen van vlaggen was de familie Elbers uit Zwartsluis. Over het fenomeen vlaggen-beschilderen is weinig bekend. Alle Elbers, een nazaat van de schilders-familie zocht uit waarom deze vlaggen werd beschilderd en hoe dat gebeurde.

Door ALLE ELBERS*

In de schilderwerkplaats van mijn vader vond ik zo'n vijftig jaar geleden een bundeltje beschilderde katoenen lappen. Mijn opa kon mij vertellen dat die van zijn oudoom Herm-ome waren, de vlaggenschilder. Herm-ome schilderde in de 19de eeuw vlaggen en wimpels waarmee binnenschippers hun schepen tooiden. Enkele musea zouden in het bezit zijn van dergelijke dundoeken. En daarmee was de informatie uit de familie uitgeput. (Afbbeelding 1)

Deze summiere informatie was voor mij de start van een zoektocht naar het fenomeen beschilderde scheepsvlaggen, naar de maker(s), het gebruik, de afnemers, de verspreiding, en nog veel meer. Een zoektocht die leidde langs musea, en tot samenwerking met de conservatoren en Joost Schokkenbroek van het Scheepvaartmuseum in Amsterdam, en (vooral) Sjoerd de Meer van het Maritiem Museum Rotterdam. Er volgden verscheidene publicaties. En dit alles resulteerde uiteindelijk in de zojuist afgesloten tentoonstelling 'Sluziger Vlagvertoon' in Zwartsluis.¹ Het is de plaats in het uiterste noordwesten van Overijssel, waar Herm Elbers (1818-1889) woonde en werkte en waar hij veel scheepsvlaggen heeft geproduceerd. Zwartsluis had vóór de aanleg van de Afsluitdijk en de inpoldering van de Noordoostpolder gemakkelijk toegang tot de Zuiderzee via het Zwolse Diep.

De literatuur

In de literatuur was eind vorige eeuw weinig te vinden over het onderwerp beschilderde

1. Herm Elbers (1818-1889)

scheepsvlaggen. Ernst Crone schreef erover in 1926: "...en bij tjalkschippers zien wij ook nu nog af en toe eene oude staatsievlag, het is steeds eene nationale met in 't wit eene schildering van Handel of Zeevaart."²

In 1944 besteedde Crone iets meer aandacht aan de beschrijving van het onderwerp: "De kunstzin van de schipper sprak niet alleen uit het snijwerk, maar ook uit een mooie vlag en wimpel die bij feestelijkheden gevoerd werden. ... De vlaggen zijn nationale, de witte baan is beschilderd met een voorstelling van koophandel en zeevaart, ... Ook de wimpels zijn rood, wit en blauw met 't wit over de gehele lengte beschilderd. ... het breede witte boven-gedeelte is evenals bij de vlaggen een voorstelling van koophandel en zeevaart. Bij eenige

<
Wimpel Koophandel en Zeevaart

Op de broekzijde Mercurius gezeten tussen koopwaar met op de achtergrond een driemaster.

In witte baan: engel, vaas met bloemen, druiven, etc. 574 cm. Het

Scheepvaartmuseum, inventarisnummer S.1154

Vlag

Allegorische voorstelling met op de kade Mercurius en Ceres en hun attributen, gezeten tussen koopwaar. Op zee Neptunus, god van de zee en de paarden, met zijn tweespan omgeven door tritons (half mens/half vis) en aan de horizon zeeschepen. 203 x 375 cm Het Scheepvaartmuseum, inventarisnummer A.4782

De vlag is typerend voor de productie van Herm Elbers. Sommige musea hebben een of meerdere van dit soort vlaggen in hun collectie, bijvoorbeeld Het Scheepvaartmuseum Amsterdam, Het Noordelijk Scheepvaartmuseum te Groningen, Het Fries Scheepvaartmuseum te Sneek, Museum 't Behouden Huys Terschelling, en Cultuurhistorisch Sorgdragermuseum te Ameland.

Gemeentewapens

Gemeentewapens, Amsterdam en Hoogeveen
Circa 20 x 30 cm. Collectie Alle Elbers

Wimpel

Broekzijde van een wimpel voorstellende de Hoop, met duif en anker. 78 x 97 cm. Collectie Alle Elbers

Studie Mercuriuskopjes

28 x 50 cm. Collectie Alle Elbers

1865	J. B. Bouwmeester.		
Loosje	1 v. Zeeme vlag lang 6 El. dezelve redchildheit met koopman del, zeevaart en gouden letters in deelen en een Tuitje	30	00
	1 v. Zeeme wimpel lang 9 El. dezelve redchildheit met koopman del, zeevaart gouden letters in rang. met bijbehooren de verzukken, bloetje, knopjes en 3000 lint	12	00
	Woldea 30 Meis 4 Febr Elbers	1865	Tu Lamen 42 00

2. Rekening voor levering vlag en wimpel ad f42 (1865)

blijkt dat zij als eeregeschenk aan den schipper waren gegeven.”³

De conservator van het ‘Nederlands Scheepvaartmuseum’ te Amsterdam refereerde aan een mededeling van dr. Crone in 1955: “De maker van vele dezer vlaggen is H. Elbers”. De schipper van zijn jacht had ook een dergelijke vlag van zijn ouders en wist te vertellen dat dergelijke vlaggen door directies van veenderijen en cadeau werden gedaan aan tjalkschippers of

turfschippers die de turf naar Amsterdam of elders brachten.⁴

In de publicatie ‘Volkskunst der lage landen’ deel 3^e zijn wat uitvoeriger omschrijvingen te vinden van een aantal vlaggen en wimpels in verschillende musea.

Een eerste doorbraak in mijn onderzoek kwam toen in het begin van de jaren ‘80 uit de nalatenschap van mijn opa een aantal kasboeken opdook van het schildersbedrijf Elbers.

Kasboeken

De kasboeken beslaan de periode tussen 1854 en 1934. Het materiaal is niet compleet, want van de perioden 1877-1895 en 1908-1914 is niets bewaard gebleven. Voor schippers zijn door de jaren heen afzonderlijke kasboeken (de schippersboekjes) bijgehouden. Hiervan zijn er vier bewaard.

Uit de kasboeken is af te leiden wat er werd geleverd, voor wie en tegen welke prijs. In de periode 1854-1877 staan twaalf vlaggen en elf wimpels genoteerd in de kasboeken⁶. In vier gevallen is sprake van de levering van zowel een vlag als een wimpel.

De vlaggen meten 4 tot 6 el,⁷ de kosten bedragen tussen 10 en 40 gulden. Bijvoorbeeld: “1 vlag lang 6 El geleverd de zelve geschildert met gouden letters als geschenk van H. F. Gosselaar verveener Nieuw Amsterdam f 35,-”

Ter vergelijking: het dagloon van een schilder bedroeg in die tijd ongeveer f1,50, het schilderwerk aan een nieuwe praam bedroeg circa honderd gulden. Dat toont aan dat het ging om een niet geringe investering.

De wimpels waren tot negen (9) el lang en kostten in 1877 tot 17 gulden.

De beschildering van de dundoeken wordt een enkele maal aangegeven als ‘Koophandel en Zeevaart’. Een keer is daaraan toegevoegd: ‘Vereerd door H. Bakker, T. Sikkens en H. Remmelts te Assen’. De vlaggen en/of wimpels zijn soms geleverd bij de bouw van een nieuw schip. (Afbeelding 2)

Naast (feest)vlaggen en wimpels werden ook vleugels geleverd, gemiddeld zeven (7) el tegen f 1,50 per stuk. Vaak ook werden die vleugels voorzien van een naam en soms ook met zon, maan en sterren. Bijvoorbeeld: “Een vleugel geleverd 5 el dezelve geschildert met zon maan en sterren en de letters W. Westra Erica, kost f3,50”. De vleugels werden geleverd aan schippers en aan verveners uit het Drentse achterland. Na een halve eeuw speuren heb ik nog nergens een vleugel met zon, maan en sterren aangetroffen in een museum.

IMPORTEURS van teer en pek.
FABRIKANTEN van Borstelwerk en Straatbezems stalen borstels enz.
Specialiteit: Kwasten voor Schilders- en Scheepsgebruik
N. J. JAKOBS & ZOOON
Grossiers in Scheepsbehoeften
Touw en Breiwerk
Fabrikanten v Rotting- en Cocosaatvoorzakken
Zwartsluis den 21 Januari 1914.
Filiaal Zwolle
Tel. betrekking Zwartsluis N° 1 0006. S'HEERDIJK A.B.C.
Zwolle N° 362

Nota voor de Heer J. Elbers.
Hier
Voor aan UEd verkocht en geleverd

		Regel	
In uw credit:			
Febr. 3	72 belim treubomen	7.	5 04
	65 midd	10	6 50
	7 extra groot	15	1 05
April 23.	24 groot	12 1/2	3 00
			f 15 59

Handtekening wordt niet te gouden, stalen signale, binnen, & degenen, van levering, fracties tegen facturen worden verzonden. Besluitende rekeningen worden afgeleverd. A.P. eerst tekent overreken. Rekeningen worden niet afgegeven met meer te rekenen.

3. Rekening uit 1914 voor de levering van treubomen aan handel in scheepsbehoeften

4 a en b. Advertenties Elbers (1881) en Pijnappels (1855)

Ná 1895 worden er in de Elbers-kasboeken geen feestvlaggen of -wimpels meer aangetroffen. Herm Elbers overleed in 1889. Zeer waarschijnlijk heeft zijn neef Jan Elbers (1861-1920) nog een enkele vlag geschilderd,⁸ maar in de kasboeken komen ze niet voor. Het is aannemelijk dat de traditie van feestvlaggen voor het einde van de 19de eeuw ten einde is gekomen. De productie van naamvleugels gaat echter onverminderd door. Na 1930 loopt ook dat ten einde. Dat geldt ook voor gemeentewapens en rouwvlaggen.

De gemeentewapens werden in de witte baan van de driekleur aangebracht om de herkomst van het schip aan te geven. Rouwvlaggen zijn zwarte treurbomen die in de driekleur werden aangebracht als er een sterfgeval was in de familie.

In de 19de eeuw werden de wapens en treurbomen, soms rouwwimpels, rechtstreeks geleverd aan de schippers. Na 1895 werden ze in grote aantallen geleverd aan handelsovernames in scheepsbehoeften (tagrijnen) in Rotterdam, Amsterdam, Vreeswijk, Meppel, Zaandam, Zwolle, Groningen, en natuurlijk Zwartsluis.

De gemeentewapens meten ca. 20 x 30 centimeter, de treurbomen ca. 15 x 25 centimeter en kostten tussen f0,10 en f0,20. (Afbeelding 3)

Inventarisatie

Op basis van de analyse van de kasboeken en de tot dan toe opgedane kennis maakte ik in 1985 de publicatie *Met Vlag en Wimpel* met als bijlage een selectie uit de kasboeken. Deze publicatie is in de bibliotheken van alle scheepvaartmusea en een groot aantal streekmusea te vinden.

Als volgende stap in het onderzoek besloot ik om te inventariseren waar en hoeveel 'Elbers-vlaggen' bewaard zijn gebleven. Allereerst natuurlijk mijn eigen collectie. De bundel lapen blijkt te bestaan uit een aantal gemeentewapens, treurboompjes, een bijna complete wimpel, twee beschilderde broekzides van

wimpels, een beschilderde middenbaan van een wimpel en een aantal fragmenten of studies. Bijzonder is dat er een middenbaan van de natievlag bewaard is gebleven, niet beschilderd, maar wel met de getekende afbeelding.

Bij toeval kwam ik te weten over het bestaan van drie feestvlaggen op Texel, waarvan bij nadere beschouwing er twee door Herm Elbers zijn gemaakt.

Via een bezoek aan musea, en dan met name de depots (de dundoeken worden sporadisch tentoongesteld) hoopte ik meer te weten te komen. In 1999 werd de database Maritiem Digitaal operationeel, een initiatief van het Maritiem Museum Rotterdam en het Scheepvaartmuseum Amsterdam. En dat leverde een tweede doorbraak in mijn onderzoek op. Niet alleen werd duidelijk wat zich in de verschillende depots bevindt, ook werd mijn blik verruimd, doordat ook de maaksels van andere vlaggenschilders in de database zitten.

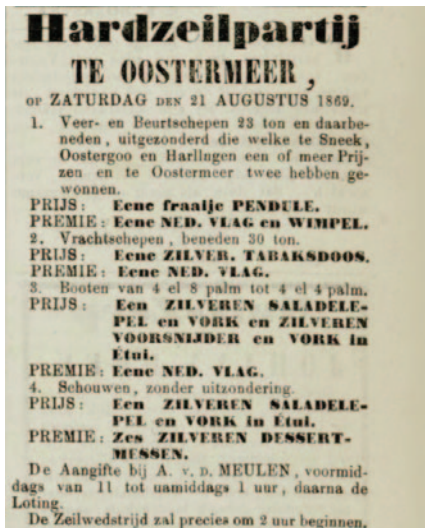
Het beschilderen van vlaggen was voor veel schilders een nevenactiviteit. Ze deden dat meestal in de anonimiteit, en hun werk werd gerekend tot de volkskunst. In de depots van verscheidene musea liggen veel dundoeken waarvan niet bekend is wie de maker is. Slechts enkele vlaggenschilders signeerden hun werk, zoals de firma Pijnappels uit Rotterdam, met als schilders achtereenvolgens F.H. Pijnappels, W. Wolff en J.J. Boshamer.⁹ Voor de firma Pijnappels was de levering en het beschilderen van vlaggen de hoofdactiviteit. Dankzij het onderzoek van Sjoerd de Meer zijn er zo'n 25 dundoeken in diverse collecties getraceerd als afkomstig van de firma Pijnappels. (Afbeeldingen 4a en 4b)

Diverse musea en particulieren bezitten vlaggen die met de naam H. of J. Elbers zijn gesigineerd. Inmiddels heb ik ruim vijftig vlaggen, wimpels of fragmenten daarvan kunnen identificeren als 'Elbers-vlaggen'. De omvangrijke aanwezigheid daarvan in museale collecties heeft ertoe geleid dat de naam 'Elbers' in de loop der tijd een soortnaam is geworden voor beschilderde vlaggen en wimpels.¹⁰ Niet gesigineerde dundoeken werden vaak toegeschreven aan Herm Elbers; soms terecht, soms ook niet terecht.

Christiaan Boom (Almelo, 1814-1869) was een andere vlaggenschilder waarvan enkele vlaggen bewaard zijn gebleven. Maar in mijn zoektocht dook nog een naam van een vlaggenschilder op. Op Maritiem Digitaal vond ik de afbeelding van vlag 1991-029 uit de collectie van het Fries Scheepvaartmuseum. De kleuren en de voorstelling corresponderen met de vlaggen die Herm Elbers produceerde. De vlag was dan ook aan hem toegeschreven.

Bij een bezoek aan het museum kon ik deze vlag nader bekijken. Maar toen die werd uitgerold, viel me op dat weliswaar de compositie en het kleurgebruik typisch het werk van Herm Elbers vertegenwoordigde, maar dat hier toch een andere schilder aan het werk was geweest. De enige naam op de vlag is die van H. Estié. Het betreft Hendrik Estié, schilder te Zwartsluis, een tijd- en buurtgenoot van Herm Elbers. De overeenkomst in compositie en kleurgebruik doet vermoeden dat Herm Elbers en Hendrik Estié hebben samengewerkt. Later doken nog drie vlaggen op, die werden gemaakt door schilders uit de familie Estié. Twee ervan bevonden zich in het Rijksmuseum in Amsterdam. Deze vlaggen werden gemaakt aan het eind van de 19e eeuw en hebben ook het thema Koophandel en Zeevaart. Opmerkelijk dat van het handjevol met naam bekende vlaggenschilders er twee uit Zwartsluis komen.

Naarmate er meer (en betere) digitale foto's beschikbaar komen zal een nadere inventarisatie

5. Vlag en wimpel als prijs bij zeilwedstrijden (Leeuwarder Courant 18 augustus 1869)

tie mogelijk nog meer duidelijkheid scheppen over de productie van verschillende vlaggen-schilders.

Het gebruik

De gewoonte om beschilderde vlaggen te voeren bestond al sinds de middeleeuwen. Voor oorlogsschepen, maar ook voor handelsschepen. Wie kent niet het VOC-embleem in de natievlag van de koopvaarders uit de 17de en 18de eeuw? Maar ook binnenschepen maakten gebruik van kleurrijk dundoek, zo kan worden afgeleid uit oude gravures.

Soms werden die feestelijke vlaggen verkregen als prijs voor het winnen van een wedstrijd.

In 1963 schreef Klaes Sierksma¹¹ hierover: "Reeds in vorige eeuwen werden bijvoorbeeld zeilwedstrijden gehouden, waarbij als hoofdprijzen (...) kostbare vlaggemasttoppen en wimpels en vlaggen beschikbaar werden gesteld. De sporttrofeeën waren geen gewone vlaggen (...) maar vlaggedoek, waarvan bijvoorbeeld (...) de middenbaan met sierlijk en kunstig schilderwerk was verfraaid." (Afbeelding 5)

Uit de kasboeken van het schildersbedrijf Elbers valt af te leiden dat vlaggen en wimpels werden uitgereikt aan een schipper bij het uithalen, het in de vaart brengen van een nieuw schip. Dit blijkt bijvoorbeeld uit een rekening uit 1878 voor het schilderen van de nieuwe praam van B.J. Blomberg. Hierbij werd tevens een vlag geleverd en dito wimpel voor een bedrag van f45. Ter vergelijking: het schilderwerk aan de praam kostte f110. De vlag

bevindt zich nu in het in het Gelderse Buren.¹²

Op Texel bevindt zich een vlag die volgens de eigenaar G. Bakker cadeau is gedaan bij de oplevering van een tjalk van Philippus Bakker (1825-1908). De tjalk is in 1857 gebouwd op de werf van Jan van Veen te Zwartsluis.

Crone wees er al op dat sommige dundoeken werden geschonken om de schipper te eren.

Zo werden bijvoorbeeld schippers vereerd met een vlag als ze voor het eerst een lading turf aan wal brachten uit een bepaald veld. De vlag die schipper G.J. Bruin van 'de Vriendschap' uit Ameland ontving, is daar een voorbeeld van. Hij kreeg de vlag in 1876 aangeboden door A. Dragt Jzn, vervener te Zwartsluis. De vlag is te zien in het *Cultuurhistorisch museum Sorgdrager* op Ameland. Soortgelijke vlaggen zijn door Andries Dragt geschonken aan schipper S. Wuis (Texel),¹³ W.A. Bakker (Terschelling),¹⁴ en de schippers Heinen (onbekend).¹⁵ Deze

vlaggen of wimpels dragen de naam van de opdrachtgever en van de schipper(s) soms vergezeld van de tekst 'ter ere van' of 'vereerd door'. Sjoerd de Meer, conservator van het Maritiem Museum Rotterdam, verhaalt in zijn artikel over de firma Pijnappels van de aanvoer van een eerste lading boekweit van het seizoen in Rotterdam, waarbij de schipper werd vereerd met een kleurrijke feestwimpel. (Afbeelding 6)

De traditie van het schenken van feestvlaggen en wimpels verdween aan het einde van de 19de eeuw, maar daarmee (nog) niet de dundoeken zelf. Van de vlag van Blomberg is bekend dat die in de eerste helft van de 20ste eeuw bij feestdagen regelmatig werd uitgehangen in Buren. Datzelfde gebeurde rond de laatste eeuwwisseling 20 jaar geleden met de Estié-vlag die in particulier bezit is. Het mag duidelijk zijn dat dit niet bepaald gunstig is voor hun conditie.

6. Fragment van de vlag geschonken door vervener Andries Dragt aan schipper Simon Wuis (circa 1875)

7b. Fragment van de vlag 'de Jonge Jan' geschilderd door Christiaan Boom

< 7a. Broekzijde wimpel geschilderd door Herm Elbers

De techniek

De afbeelding werd op het doek overgebracht via een zogenaamde prik- of paustekening. Dat is een tekening op stevig papier die langs de lijnen met behulp van een naald van gaatjes is voorzien. Door de tekening met een zakje met houtskoolpoeder te bewerken, werd de tekening in stippen op de ondergrond overgebracht. Vervolgens kunnen de contouren van de afbeelding op het doek worden getekend. Dat althans is de theorie. Maar er is reden voor twijfel.

- In de werkplaats van de firma Elbers heb ik veel paustekeningen gevonden, maar geen enkele daarvan was te herleiden tot een vlag, wimpel of deel daarvan;
- De 'Koophandel en Zeevaart' van Herm Elbers vertonen grote overeenkomsten, maar geen enkele vlag is gelijk;
- De vlaggen die door Jan Elbers werden gemaakt, wijken te sterk af van die van Herm om met gebruik van dezelfde paustekeningen te zijn gemaakt. En dat zou men toch wel verwachten;
- De onbeschilderde vlag uit eigen collectie vertoont geen enkel spoor dat wijst op het gebruik van een paustekening.

En kijken we bijvoorbeeld naar het werk van de firma Pijnappels dan is er sprake van unieke exemplaren. Waarbij moet worden opgemerkt dat de tekenvaardigheden van Pijnappels op een veel hoger plan stonden dan die van Herm Elbers. De afbeeldingen van Herm Elbers zijn meer naïef te noemen en versterken daarmee het karakter van volkskunst.

Mijn conclusie is dat de witte middenbaan op een houten kader werd gespijkerd¹⁶ waarna er uit de hand een afbeelding op werd getekend.

Voor de afbeeldingen werd gebruik gemaakt van bestaande afbeeldingen of een interpretatie ervan. Een treffend voorbeeld daarvan zijn de afbeeldingen op een vlag van Christiaan Boom (Almelo, 1814-1869, vlag M1328; feestvlag 'de Jonge Jan' Maritiem Museum Rotterdam (R) en op een broekzijde van Herm Elbers (L). Het kan niet anders dan dat beide schilders van eenzelfde voorbeeld gebruik hebben gemaakt. (Afbeeldingen 7a en 7b)

Over het schilderen zelf zijn meerdere beschrijvingen te vinden. Maar in essentie komt het neer op de voorbereiding van het doek en vervolgens beschildering met een sterk verdunde olieverf. Het *Eisma's Schildersblad* beschreef in 2015 hoe dat gebeurde: "De ondergrond, zijde of katoen, moet aan beide kanten voorbereid worden daar anders de verf niet strak verwerkt kan worden maar uitvloeit. Dit werd in vorige eeuwen gedaan met een oplossing van vislijm in brandewijn. Deze oplossing mag niet te sterk zijn daar anders het doek te stijf wordt. Daarna worden de andere kleuren aangebracht. De verfsamenstelling is pigment gewreven in papaverolie, omdat de lijnolieachtige sterk vergelen. Deze verf moet schraal zijn dus verdunnen met terpentijn of terpentine. De verf mag niet echt doorharden, om dit te voorkomen werd 1/8 keukenstroop toegevoegd waardoor de verf wel veel langzamer droogt."¹⁷ □

* **Alle Elbers** (1949) uit Wijk bij Duurstede is een nakomeling uit het geslacht vlaggenschilders Elbers. Hij was consultant in de volkshuisvesting. Na zijn pensionering is hij onder meer betrokken bij onderzoek naar de geschiedenis van Zwartewatersklooster (tussen Hasselt en Zwartsluis), naar de historie van de scheepswerven in Zwartsluis. Hij heeft meerdere publicaties op zijn naam staan, onder meer over 19de-eeuwse beschilderde scheepsvlaggen.

Noten

1. De expositie 'Sluziger vlagvertoon' vond van 17 april tot en met 2 september 2023 plaats in de *Sluuspoot* in Zwartsluis. Als catalogus van deze tentoonstelling kan de special *Scheepsvlaggen van de Sluziger Kroniek* van de Historische Vereniging Zwartsluis worden gezien, met artikelen over het onderwerp van Erik Driessen.
2. G.C.E. Crone: *Nederlandsche jachten, binnenschepen, visschersvaartuigen en daarmee verwante kleine zeeschepen*, 1650-1900, 1926
3. G.C.E. Crone: *Nederlandsche Binnenschepen*, Heemschutserie deel 41, 1944
4. Correspondentie d.d. 28-08-1975 tussen J.A. van den Bergen, conservator van het Rijksmuseum 'Nederlands Scheepvaartmuseum' en auteur.
5. T.W.R. de Haan: *Volkskunst der lage landen*, deel 3, 1965.
6. De aantallen zijn maar beperkt maatgevend voor de productie in die periode. Het is aantoonbaar dat in die periode ook dundoken zijn vervaardigd die niet in de kasboeken zijn terug te vinden.
7. Een el was iets meer dan 68 centimeter.
8. Vlag S5278 in het Nederlands Scheepvaartmuseum is gesig-neerd J. Elbers Hzn. De datering (1850) slaat de plank behoorlijk mis. Jan was toen nog niet geboren.
9. Sjoerd de Meer: "Een negentiende-eeuws vlaggenschildersbedrijf in Rotterdam: de Firma Pijnappels", *Rotterdams Jaarboekje*, 11de reeks, jrg. 7, 2009, pp. 202-226.
10. Mogelijk heeft de uitspraak van Crone, dat veel van de vlaggen door H. Elbers zijn gemaakt, daar ook aan bijgedragen
11. Klaes Sierksma: *Vlaggen, symbool, traditie, protocol*. Bussum: Van Dishoeck, 1963, p. 93.
12. Zie ook: Jan Thijssen: "Een hervonden prijsvlag", *Gelders Erfgoed*, 1995, No. 2, pp. 5-6.
13. Particulier bezit, voornamelijk spoorloos verdwenen.
14. Museum 't Behouden Huys, Terschelling
15. Het Scheepvaartmuseum, Amsterdam
16. In mijn jeugd heb ik meerdere kaders van verschillende lengtes zien staan in de schilderwerkplaats.
17. Pieter Wokke: "Decoreren van vlaggen en wimpels", *Eisma's Schildersblad*, jrg. 117, no 2, 17 februari 2015, pp. 26-27.

Noordwijk kleurt tong en nagels van leeuw in vlag na fusie **rood**

In het westelijk deel van de Zuid-Hollandse Bollenstreek gingen op 1 januari 2019 Noordwijk en Noordwijkerhout samen verder als de (nieuwe) gemeente Noordwijk. Nog in het fusiejaar werd aan deze nieuwe gemeente een wapen verleend, dat – op tong en nagels van de leeuw na – nagenoeg gelijk is aan dat van de oude gemeente Noordwijk. In 2020 stelde Noordwijk een nieuwe vlag vast, met dezelfde kleine aanpassing.

Door MARCEL VAN WESTERHOVEN

Zicht over Noordwijk aan Zee. FOTO'S WIKIPEDIA

Vlag en wapen van de gemeente Noordwijk

An de nieuwe gemeente Noordwijk werd op 20 december 2019 bij Koninklijk besluit nummer 2019002522 een gemeentewapen verleend met de beschrijving: *“In zilver een leeuw van sabel, getongd en genageld van keel. Het schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee parels.”*

Op advies van de Hoge Raad van Adel werd voor het oude wapenbeeld van Noordwijk gekozen met een kleine aanpassing: de geheel zwarte leeuw van het oude wapen kreeg in het nieuw wapen een rode tong en rode nagels. Het gaat hier om het wapen van de oudst

bekende, dertiende-eeuwse, heren van Noordwijk uit het gelijknamig geslacht. Een oplettende inwoner van de gemeente had ontdekt dat in middeleeuwse wapenboeken de leeuw van de heren van Noordwijk rood getongd en genageld stond afgebeeld. De Hoge Raad ging hierin mee.

De gouden leeuw op blauw van Noordwijkerhout keerde niet terug in het nieuwe wapen omdat het hier in feite om dezelfde leeuw gaat. De heren van het ambacht Noordwijkerhout kwamen namelijk uit dezelfde familie als die van het ambacht Noordwijk en gebruikten hetzelfde wapen. Noordwijkerhout was

Bloembollenvelden bij De Zilk.

ESTEC in Noordwijk. Het Europees ruimteagentschap (ESA) houdt zich bezig met projecten op het gebied van ruimtevaart, onderzoek van de aarde, ruimteonderzoek, en de ontwikkeling van op satellietssystemen gebaseerde technologieën.

Voormalige gemeente Noordwijk, 1962 - 2019

Vlag voormalige gemeente Noordwijkerhout 1964 - 2019

Dorpsvlag De Zilk

in het begin van de dertiende eeuw van Noordwijk afgesplitst. In 1816 heeft de Hoge Raad van Adel dit wapen in de rijkskleuren (goud en blauw) toegekend, zoals die dat destijds deed met alle wapens waarvan de wapenkleuren niet bekend waren. Noordwijkerhout kan zich dus ook terugvinden in de zwarte leeuw op zilver.

Het nieuw wapen draagt de voor gemeenten gebruikelijke kroon, die sinds 10 februari 1976 op het gemeentewapen van Noordwijkerhout stond.¹

Nieuwe vlag

Bij raadsbesluit van 14 juli 2020 heeft de nieuwe gemeente Noordwijk een gemeentevlag aangenomen.² Het besluit luidde:

I in te stemmen met het advies van de Hoge Raad van Adel d.d. 28 mei 2020 inzake het ontwerp voor de nieuwe gemeentevlag van Noordwijk.

II De nieuwe gemeentevlag van Noordwijk vast te laten stellen dat vorenstaande wijziging in werking treedt per direct zodat een aantal vlaggen kan worden besteld.

In het raadsbesluit staat verder geen omschrijving, geen afbeelding, geen ontwerper en geen toelichting. Daartoe dient het in het besluit genoemde advies van de Hoge Raad van Adel van 28 mei 2020, dat als bijlage bij de raadsstukken zat.³ In dat advies beschrijft de Raad als ontwerper de vlag als volgt: "Wit, met een zwarte leeuw, rood getongd en genageld."

De plaatsing van de leeuw op één-derde van de vlaglengte - op de scheiding van broeking en vlucht - is de in Nederland gebruikelijke en hoeft niet nader te worden omschreven.

De vlag is één op één afgeleid van het nieuwe wapen, waarbij het zilver van het wapen in de vlag vanzelfsprekend in wit is vertaald. Die rechtstreekse afleiding uit het gemeentewapen ligt in het verlengde van de totstandkoming van de oude gemeentevlaggen van Noordwijk en Noordwijkerhout. Net als in het nieuwe wapen ten opzichte van het oude wapen is in de nieuw vlag het enige verschil met de oude vlag de rode tong en nagels van de leeuw.

Voormalig Noordwijk

Voor de fusie in 2019 voerde Noordwijk een gemeentevlag die op 17 april 1962 bij raadsbesluit was vastgesteld. Het vertoonde het wapenbeeld: een geheel zwarte leeuw op een wit doek, met de gebruikelijke plaatsing op één-derde.⁴

Noordwijkerhout

Noordwijkerhout voerde ook een gemeentevlag die het exacte wapenbeeld vertoonde: een gele leeuw op blauw, maar dan in het midden van het dundoek geplaatst. De raad had deze bij besluit van 13 januari 1964 aangenomen.⁵

Dorpsvlag De Zilk

Sinds december 2021 heeft het dorp De Zilk een eigen vlag, die populair is en overal in het dorp is te zien. Deze vlag, ontworpen door George Lengers, is lastig te omschrijven; we moeten het met de afbeelding doen.

De kleuren rood en geel zijn die van Zuid-Holland en het blauw komt uit de oude vlag van de gemeente Noordwijkerhout, waartoe De Zilk voor de fusie behoorde. De leeuw moet die van Holland voorstellen (hoewel je zou denken dat het de leeuw van Noordwijkerhout is). De drie rode garen verbeelden bloembedden die vanuit de horizon komen. De Zilk is een echt bollendorp waar met name hyacinten, narcissen en tulpen worden geteeld. Het getal drie staat tevens symbool voor Geloof, Hoop en Liefde, woorden die horen bij de Heilige Hart Kerk van De Zilk. De blauwe golven verbeelden water dat nodig is voor de bollenteelt en verwijzen ook naar de ligging van het dorp nabij de duinenrij en de zee.⁶ □

Noten

- Hoge Raad van Adel, *Jaarverslag 2019*, p. 13-14, 's-Gravenhage 2020.
- "Vijf nieuwe gemeentevlaggen: Noordwijk", *Vlag!* 28, voorjaar 2021, p. 4. Hier stond dat de raad op 29 september 2020 het besluit nam. Raadpleging van de gemeentelijke stukken leidt echter tot de conclusie dat de gemeenteraad dat al op 14 juli deed.
- Hoge Raad van Adel, "Advies inzake een vlagontwerp voor de gemeente Noordwijk", brief met kenmerk 20/85-8 van 28 mei 2020.
- Klaes Sierksma, *Nederlands Vlaggenboek*, Utrecht: Het Spectrum, 1962, pp. 98-99.
- Vexilla Nostra*, jrg. 16, nr. 115, juli/augustus 1981, p. 78.
- <https://www.feestcommissiedezilk.nl/de-zilker-vlag/>

Vlag Nissewaard herschikking van elementen uit gemeentewapen

Nissewaard is een gemeente ten zuidwesten van Rotterdam die in 2015 tot stand kwam door de fusie van de gemeenten Bernisse en Spijkenisse. Vanwege het vijfjarig bestaan in 2020 achtte men in Nissewaard de tijd rijp om ook tot een officiële gemeentevlag te komen. Het gaat om een herschikking van de elementen uit het gemeentewapen.

Door MARCEL VAN WESTERHOVEN

De gemeente Nissewaard beslaat het hele (voormalige) eiland Putten en het oosten van het (voormalige) eiland Voorne. Bernisse, één van de twee fusiegemeenten, was op zijn beurt in 1980 ontstaan uit het samengaan van vijf gemeenten: Abbenbroek, Geervliet, Heenvliet, Oudenhoorn en Zuidland. Aan Geervliet waren al in 1855 de gemeente Biert met Stompaarden, en de gemeente Simonshaven en Schuddebeurs en toegevoegd.

Spijkenisse annexeerde in 1966 de gemeente Hekelingen.

Het dorp Oudenhoorn was in 2015 meegestaan in Nissewaard, maar drie jaar na de fusie werd het overgeheveld naar Hellevoetsluis. Deze gemeente maakt sinds 1 januari 2023

deel uit van de nieuwgevormde gemeente Voorne aan Zee.

Alle genoemde gemeenten beschikten over gemeentewapen. Daarnaast hadden Bernisse, Spijkenisse, Geervliet, Heenvliet en

Zuidland elk een officiële gemeentevlag.

Gemeentewapen

Bij Koninklijk Besluit van 2 juli 2014 is, vooruitlopend op de fusiedatum, aan de gemeente Nissewaard een wapen verleend met als beschrijving: "Doorsneden; l gedeeld; a in goud een omgewende aanzierende leeuw van keel, getongd en genageld van azuur; b gedwarsbalk van zes stukken azuur en goud, de azuren balken beladen met vier, drie en twee St. Andrieskruisjes van zilver; II in sinopel een golvende dwarsbalk van zilver. Het

Gemeentewapen

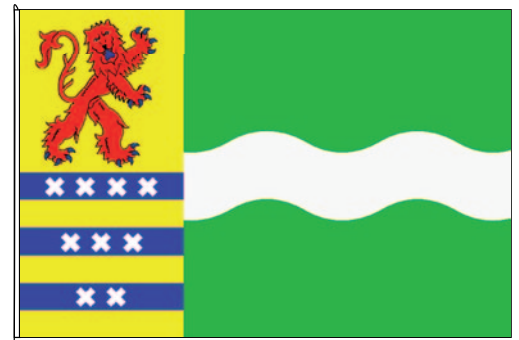
schild gedekt met een gouden kroon van drie bladeren en twee parels."

Ontwerper van het wapen is de Hoge Raad van Adel. Het heeft veel weg van het oude wapen van Bernisse, waarbij de elementen in het nieuwe wapen horizontaal in plaats van verticaal zijn gerangschikt.

De golvende zilveren dwarsbalk op groen verbeeldt het naamdeel 'waard', een door rivieren omsloten gebied. Het groen staat daarbij voor de waard zelf en de zilveren dwarsbalk voor de rivier.

In de bovenhelft van het wapen staan twee historische elementen. De aanzierende leeuw komt uit het gemeentewapen van Bernisse en staat voor het Land van Voorne, een gebied dat in de Middeleeuwen binnen het graafschap Holland onder het bewind stond van semi-autonome heren.

Abbenbroek, Heenvliet en Oudenhoorn behoorden tot Voorne. De heren van Voorne voerden een gouden aanzierende leeuw met blauwe tong en nagels op rood, zoals al in het *Wapenboek Gelre* (1395-1402) is te zien. Waarom dan hier en in het wapen van voormalig Bernisse voor een rode leeuw op goud is

Gemeentevlag Nissewaard

gekozen – in feite dus de Hollandse leeuw maar dan aanzierend – is een raadsel. Een raadsel is eveneens de noodzaak voor het omwenden van de leeuw. Dat de leeuw van Voorne goud op rood moet zijn, is ook te zien in de wapens van de voormalige gemeenten Goedereede en Oostvoorne, die ook tot het Land van Voorne behoorden.

De dwarsbalken met de schuinkruisjes vormen het wapen van de heren van Putten, leenmannen van de graven van Holland. Later werd dit het wapen van het Land van Putten, waartoe Spijkenisse, Hekelingen, Geervliet, Biert, Simonshaven en Zuidland behoorden. De gemeente Spijkenisse voerde dit wapen en in het gemeentewapen van Bernisse had het ook een plek om Geervliet en Zuidland te representeren.

Op het aan Nissewaard verleende wapen staat de gebruikelijke gemeentekroon.¹

Gemeentevlag

De gemeente Nissewaard heeft bij raadsbesluit van 8 juli 2020 een gemeentevlag aangenomen.² Het besluit luidt: "De vlag van de gemeente Nissewaard vast te stellen conform

WIKIPEDIA

bijgevoegd ontwerp van de Hoge Raad van Adel (ontwerp 1).”

In het raadsbesluit staat verder geen omschrijving, geen afbeelding, geen ontwerp en geen toelichting. Daartoe dient het in het besluit genoemde ontwerpadvies van de Hoge Raad van Adel van 28 mei 2020, dat als bijlage bij de raadsstukken zit.³ In dat advies beschrijft de Raad de vlag als volgt: “Een broeking van twee banen, de bovenste geel met een rode omgewende aanzijnde leeuw, blauw getongd en genageld, en de onderste baan met zes dwarsbalken, blauw en geel, de blau-

Bernisse

Heenvliet

Geervliet

Zuidland

Spijkenisse

we dwarsbalken beladen met respectievelijk vier, drie en twee witte St. Andries-kruisjes en een vlucht van drie golvende banen die zich verhouden tot de hoogte van de vlag als 2:1:2.”

Onvermeld in deze beschrijving is dat de kleuren van de vlucht groen-wit-groen zijn. Verder moet worden aangemerkt dat de term ‘dwarsbalk’ heraldisch is; in de vlaggenkunde wordt altijd van banen gesproken.

De vlag is een herschikking van alle elementen uit het wapen. De complexere historische delen ‘Voorne’ en ‘Putten’ uit het wapen zijn in de broeking van de vlag gezet zodat die goed herkenbaar blijven, ook bij zwakke wind. Het geografische element ‘waard’ komt in de vlucht het best tot zijn recht.

Bernisse

De voormalige gemeente Bernisse had bij raadsbesluit van 15 augustus 1988 een vlag aangenomen die weinig verband hield met het gemeentewapen. De groene banen stelden daarin de twee eilanden Voorne en Putten voor. De blauwe golvende baan symboliseerde het riviertje de Bernisse, die de eilanden van elkaar scheidt. De witte banen vormden de scheiding tussen het land en het water.

Met behulp van de Puttense schuinkruisjes was de positie van de zes woonkernen weergegeven: boven vier schuinkruisjes voor de vier dorpen op het eiland Voorne (Abbenbroek, Heenvliet, Oudenhoorn en Zuidland) en onder twee schuinkruisjes voor het stadje Geervliet en het dorpje Simonshaven op het eiland Putten.

De kleuren groen, wit en blauw komen uit de wapens en de vlaggen van de voormalige gemeenten. Het blauw op wit verwijst ook naar het wapen van Bernisse.⁴

Heenvliet

Op 23 december 1961 besloot de gemeenteraad van Heenvliet een vlag aan te nemen met naast de witte leeuw op rood uit het wapen een verticale blauwe baan voor de Bernisse, waaraan Heenvliet ligt. Dit Bernisse-element is ook terug te vinden in de wapens en vlaggen van Geervliet en Zuidland.⁵ De heren van Heenvliet stamden af van die van Voorne en voerden als breuk een zilveren in plaats van een gouden leeuw op rood.

Geervliet

De blauwe verticale baan op wit in de op 28 april 1960 bij raadsbesluit vastgestelde vlag van Geervliet is het beeld van het wapen. Dat duidt waarschijnlijk op de Bernisse waaraan het stadje ligt. De aan de vlag toegevoegde rode schuinkruisjes van het Land van Putten wijzen erop dat Geervliet daarvan de hoofdplaats was. Het zijn er vier om aan te geven dat Geervliet vanouds vier stadspoorten had.⁶

De twee walvisstaarten van metrostation De Akkers in Spijkenisse, beginpunt van de Rotterdamse metro. WIKIPEDIA

Kasteel Ravestein in Heenvliet. WIKIPEDIA

Zuidland

De op 8 mei 1962 bij raadsbesluit aangenomen vlag van Zuidland is een vertaalslag van het wapen, met in de broeking dezelfde blauwe verticale Bernisse-baan als in het rechterdeel van het wapen en in de vlucht banen in de kleuren van het linkerdeel. Een bijzonderheid van deze vlag is de hoogte-lengteverhouding 1:2, waar 2:3 de gebruikelijk is voor de Nederlandse gemeentevlaggen.⁷

Spijkenisse

Spijkenisse gebruikte een bij raadsbesluit van 11 juni 1959 vastgestelde driekleur in de kleuren van het gemeentewapen. Het zijn de Puttense kleuren blauw, wit en geel.⁸ □

Noten

1. Hoge Raad van Adel, *Jaarverslag 2014*, p. 32-33, 's-Gravenhage 2015.
2. “Vijf nieuwe gemeentevlaggen: Nissewaard”, *Vlag! 28/286*, Voorjaar 2021, p. 4
3. Hoge Raad van Adel, ‘advies inzake vlagontwerpen voor de gemeente Nissewaard’, brief met kenmerk 20/43-3 van 28 mei 2020.
4. *Vexilla Nostra*, jrg 24, nr. 160, januari/februari 1989, 15-16.
5. Klaes Sierksma, *Nederlands Vlaggenboek*, Utrecht: Het Spectrum, 1962, 72-73 en *Vexilla Nostra*, jr 14, nr. 104/105, september-december 1979, 84.
6. Klaes Sierksma, *Nederlands Vlaggenboek*, Utrecht: Het Spectrum, 1962, 64-65, *Vexilla Nostra*, jrg 14, nr. 104/105, september-december 1979, 84 en *Vexilla Nostra*, jrg 20, nr. 136, januari/februari 1985, 8.
7. Klaes Sierksma, *Nederlands Vlaggenboek*, Utrecht: Het Spectrum, 1962, 136-137 en *Vexilla Nostra*, jrg 14, nr. 104/105, september-december 1979, 84.
8. Klaes Sierksma, *Nederlands Vlaggenboek*, Utrecht: Het Spectrum, 1962, 114-115.

Fictieve vlaggen om zich een andere wereld voor te stellen

De kracht van de symboliek van een vlag is onmiskenbaar. Dat de vlag om die reden een centrale rol zou spelen in het ontwerp van de in april geopende vaste Verenigde Naties-zaal in Museon-Omniversum in Den Haag, was voor ontwerpers Meta Menkveld en Simon Jongma van Menkveld/Jongma Ontwerpers meteen duidelijk. Maar om bezoekers bij dit complexe onderwerp te betrekken, vereiste een unieke benadering.

Door META MENKVELD

Als er één organisatie geassocieerd wordt met vlaggen dan is het de Verenigde Naties wel. Op VN-conferenties staan ze in lange rijen te wapperen als symbool van eenheid en gezamenlijke kracht. Elk land representeert en dienend als achtergrond voor menig fotomoment belanden ze op de voorpagina van het dagelijks nieuws.

Als educatief museum op het gebied van wetenschap en cultuur, gebruikt Museon-Omniversum al jaren de *Sustainable Development Goals* (SDG's) van de VN als rode draad in zijn museum, maar een zaal over de Verenigde Naties was er nog niet. Een zaal die de menselijke kant van de werkzaamheden van de VN laat zien werd het uitgangspunt.

Het ontwerp van de zaal bestaat uit twee delen. Enerzijds een landschap van vijf eilanden waarin verschillende wereldthema's de revue passeren. Door uitnodigende spellen doen mensen in korte tijd veel informatie op en vormen ze hun mening. Aan de andere kant is er een VN-tribune. Op een groot scherm worden in compacte animaties situaties besproken zoals die ook tijdens een VN-overleg voorbijkomen. Bezoekers kunnen aan de hand van meerkeuzevragen hun mening geven, zoals landen ook hun mening geven in de algemene vergadering van de Verenigde Naties.

Voor de overall vormgeving van de zaal was de keuze voor de landsvlag snel gemaakt. Een landsvlag is een van de meest kernachtige vormen van communicatie. In een eenvoudig oppervlak moeten de basiswaarden van een land in één keer overkomen. Bovendien zijn vlaggen ontworpen om kracht uit te stralen. Vaak wordt dit bereikt door contrasterende kleuren te gebruiken. Deze eigenschappen zijn uitstekend te gebruiken voor een tentoonstelling die een van de kernzalen vormt van het museum.

De unieke benadering in het ontwerp is dat er geen vlaggen getoond worden van bestaande landen, maar fictieve vlaggen. Daar hadden de ontwerpers meerdere redenen voor.

Over grenzen heen denken

De VN zijn een uniek platform waar landen en culturen samenkomen. Ze streven ernaar vrede, samenwerking en begrip tussen verschillende landen te bevorderen. Door fictieve vlaggen te gebruik-

ken overstijgt de VN-tentoonstelling de grenzen van de echte wereld. Ze symboliseren een wereld waarin barrières worden afgebroken en de nadruk wordt gelegd op gezamenlijkheid in plaats van op nationale verdeeldheid. Bezoekers worden gestimuleerd om verder te kijken dan de vlaggen van hun eigen land en zich een andere wereld voor te stellen.

Vragen stellen en dialoog bevorderen

Het gebruik van fictieve vlaggen wekt ook nieuwsgierigheid op en moedigt bezoekers aan vragen te stellen. Door een vlag net anders te tonen dan je hem kent, vraag je je af van welk land dat ook alweer is. En voor je het weet, ben je in je telefoon gedoken om iets over vlaggen op te zoeken. Of het moedigt juist aan om vragen te stellen over het overbruggen van culturele verschillen en het vinden van een gemeenschappelijke basis tussen landen.

Creatieve verhalen

Daarnaast prikkelt deze vormgeving de fantasie en kunnen deze vlaggen hypothetische landen vertegenwoordigen. Op die manier inspireren ze tot het verzinnen van creatieve ideeën, andersoortige toekomstscenario's of alternatieve mondiale realiteiten.

Als onderdeel van het schooleducatie-programma kan kinderen de vraag worden gesteld om een wereldvlag van verenigde landen te ontwerpen. "Stel dat je een wereldvlag zou mogen ontwerpen, die symbool staat voor alle landen in de wereld. Hoe zou die er dan uitzien? Uit welke kleuren zou die bestaan en welke symbolen of vormelementen zouden erin getoond worden? En waarom is zo'n vlag er eigenlijk nog niet?" Misschien is het tijd dat zo'n vlag er eens komt.

Waarborgen van neutraliteit

Daarnaast is het bij de representatie van de VN belangrijk om neutraliteit te waarborgen. Het gebruik van fictieve vlaggen helpt deze onpartijdigheid te tonen. Echte nationale vlaggen kunnen politieke bagage met zich meebrengen, die kan afleiden van het verhaal van de tentoonstelling.

Het stimuleren van verbeelding

Musea en tentoonstellingen zijn bij uitstek ruimtes voor creativiteit en verbeelding. Door te werken met fictieve vlaggen in levendige

De VN-tribune met het grote scherm waarop compacte animaties situaties bespreken zoals die ook tijdens een VN-overleg voorbijkomen. FOTO'S BART VAN VLIET

kleuren en bijzondere combinaties voegen de ontwerpers verwondering aan de tentoonstelling toe. Ze dagen bezoekers uit om verder te denken en nieuwe perspectieven te verkennen. Op deze manier creëren ze een leerzame en plezierige bezoekerservaring.

Het gebruik van fictieve vlaggen in het ontwerp is dus niet zomaar een keuze, maar dient meerdere doelen. Het helpt bezoekers over grenzen heen te denken, bevordert de dialoog, zet aan tot het bedenken van creatieve verhalen, waarborgt neutraliteit en stimuleert de verbeelding. Dit zijn precies dié waarden die ook in de missie van de VN staan om mondiale samenwerking, begrip en vrede te bevorderen. Daarmee belichaamt de unieke vormgeving van de tentoonstelling de kernwaarden van de VN.

Nu de streefdatum in 2030 van de *Sustainable Development Goals* aan de horizon prijkt, is het een mooi moment om ons (als wereldgemeenschap) te herbezinnen op de volgende stap. Misschien is het tijd om alles met een frisse blik te bekijken en de geijkte ideeën overhoop te gooien. Laten nou juist kinderen hier ontzettend van houden. Voor hen (en ieder ander) is deze zaal daarom bij uitstek een vlaggenschip voor verandering! □

Menkveld/Jongma Ontwerpers is een ontwerp bureau gespecialiseerd in het visualiseren van verhalen in een unieke ruimtelijke vorm voor tentoonstellingen en exposities.

Seinen uit het bestuur

Hans Nijenhuis, die zojuist de Dr. Willem van Ham Prijs in ontvangst heeft genomen, vertelt op de Vlaggendag dat hij verenigingen zoals de NVvV bij het schrijven van zijn verhalen nodig heeft voor kennis en inzicht. FOTO THEUN OKKERSE

Vlaggenroof is een spel waarbij twee teams proberen om elkaars vlag afhandig te maken zonder te worden gesnapt. Het spel heeft verschillende varianten, maar het doel is altijd hetzelfde. Als je vlag wordt gekaapt, dan heb je verloren. De oorsprong van het spel is uiteraard militair, maar tegenwoordig wordt het overal in Nederland gespeeld... tot in de gangen van het Haagse stadhuis.

De meeste politieke partijen in Den Haag hebben een poster hangen naast de deur van hun eigen fractiekamer, maar de Haagse Stadspartij had een vlag opgehangen. Op een dag bleek deze te zijn verwijderd. Vlaggenroof dus. De stadspartij eiste haar vlag terug en haalde zelfs de media erbij. Na twee weken werd de vlag (anoniem) terugbezorgd en is de rust in het stadhuis hersteld.

Deze vlaggenroof is geen incident. Dit voorjaar werd een regenboogvlag in Eindhoven losgerukt en in brand gestoken. In Amsterdam zijn meermaals regenboogvlaggen vernield of verwijderd en is er ook iemand voor aangehouden. In Deventer werd een raam ingegooid waar een regenboogvlag hing. Als reactie heeft de hele straat regenboogvlaggen besteld en uitgehangen. En zo zijn er nog meer voorbeelden.

Vlaggen zijn tegenwoordig een vorm van meningsuiting. Of dit nu een Oekraïense vlag is in een woonwijk, een 'progress pride'-vlag op een sneltrein of een omgedraaide vlag op een boerenerv. In het noorden is iemand actief die omgedraaide vlaggen weer recht hangt. Niet alleen komt hij daarmee aan iemands bezit, hij verdraait iemands mening. "Ik begeef me natuurlijk wel op glad ijs", zo geeft hij zelf toe. Nogal!

Sinds jaar en dag zijn vlaggen een uitingsvorm van identiteit en (politieke) associatie. Dat kunnen nationale en lokale vlaggen zijn maar ook partij- of vakbondsvlaggen zijn niet ongewoon. De laatste jaren zijn vlaggen echter een manier geworden om aan te geven waar je staat in grote maatschappelijke discussies. Door een vlag uit te hangen laat je zien wat je vindt, wat je mening is.

Deze actuele ontwikkeling vormde de aanleiding om de *Dr. Willem van Ham Prijs* voor 2022 toe te kennen aan journalist Hans Nijenhuis. De NVvV reikt deze prijs jaarlijks uit aan iemand die de vlaggenkunde in Nederland vooruit heeft geholpen. Nijenhuis heeft met zijn

artikelen in het *Algemeen Dagblad* geprobeerd om het gebruik van vlaggen voor het grote publiek te duiden en te verdiepen. Waarvoor dank!

Hans Nijenhuis was persoonlijk aanwezig op de vlaggendag in Den Bosch om de prijs in ontvangst te nemen. Zijn interesse in vlaggen bleek al langer terug te gaan, maar hij wil zich zeker geen kenner noemen. Hij roemde juist het bestaan van verenigingen als de onze waar hij als journalist de benodigde kennis kan vinden. Zonder die kennis en inzichten zou hij zijn stukken niet kunnen schrijven.

Vlaggen hebben een rijke geschiedenis maar zijn ook actueler dan ooit. De presentaties op de vlaggendag, 17 juni jl. in Den Bosch, brachten zowel de geschiedenis als de actualiteit weer mooi in beeld: over vlaggen in Noord-Brabant, de expositie van gemeentevlaggen in de Flevohof in 1981, nieuwe statenvlaggen in de VS en wijkvlaggen in Den Haag. Op ons YouTube-kanaal kun je ze terugkijken.

We kijken dus – met dank aan de Noordbrabantse Commissie voor Wapen- en Vlaggenkunde – terug op een geslaagde vlaggendag. We zoeken echter nog een gaststad voor volgend jaar. Wil je dat de vlaggendag ook eens in jouw stad of regio plaatsvindt, neem dan contact op met het bestuur. We willen steeds een ander deel van het land bezoeken, want vlaggen zijn immers overal.

Ik noemde net al onze ruimte op YouTube. Daar kun je behalve de lezingen van de vlaggendag ook video's van en over vlaggen bekijken. Heb je zelf mooie vlaggenfilmpjes, dan voegen we die graag toe natuurlijk. Daarnaast hebben we een fotoverzameling op Flickr.com. Je vindt de links naar de fotobank en de videocollectie op de voorpagina van onze website, www.vlaggenkunde.nl.

Ook voor de fotobank en de website ontvangen we graag foto's. Ben je op vakantie geweest en heb je een bijzondere vlaggenfoto gemaakt, laat het ons weten. Wat is er nou mooier dan een wapperende vlag? En foto's over het gebruik van vlaggen in andere landen zijn nog leerzaam ook. Immers, hoe de mensen omgaan met vlaggen weerspiegelt hoe het gaat in een land.

Davied van Berlo, *voorzitter*
voorzitter@vlaggenkunde.nl / 06 28 82 87 94

Hijzen of niet ?

In deze rubriek geven drie vlagdeskundigen hun mening over een onlangs vastgestelde nieuwe vlag of hoe die wordt gebruikt. Dit moet leiden tot discussie over de criteria waaraan een 'goede' vlag moet voldoen. Deze keer de Zuid-Hollandse gemeente **Noordwijk**

Kleuren verbannen

Thijs van Leeuwen oud-voorzitter NWW

Na de samenvoeging van Noordwijk en Noordwijkerhout in 2019 werd aan de nieuwe gemeente Noordwijk een wapen verleend. Het betrof het oude wapen van Noordwijk: een zwarte leeuw op een zilveren schild van de middeleeuwse heren van Noordwijk, waarvan voortaan de tong en de nagels rood zijn. Deze inkleuring was gebaseerd op de ontdekking van een Noordwijker, die in middeleeuwse wapenboeken zag dat de leeuw van de heren van Noordwijk rood getongd en genageld was. De conclusie werd snel getrokken dat die leeuw dan ook van toepassing kon zijn op Noordwijkerhout, aangezien in het grijze verleden de heren van Noordwijk ook over Noordwijkerhout regeerden.

Tot 2019 vertoonde het wapen van Noordwijkerhout een gouden leeuw op een blauw veld. Of het de leeuw van de heren van Noordwijk is, valt te betwijfelen aangezien die qua vorm afwijkt van de leeuw van Noordwijk. Het zou ook de leeuw van Holland kunnen zijn, zoals die in de dorpsvlag wordt gevoerd van De Zilk, dat tot Noordwijkerhout behoorde. De kleuren van het wapen van Noordwijkerhout goud en blauw zijn de kleuren van het rijkswapen, omdat er bij de verlening van het wapen door de Hoge Raad van Adel in 1816 geen kleur van de leeuw bekend was.

Noordwijkerhout was daarmee de enige plaats in de provincie Holland (later Zuid-Holland), die een wapen in de rijkskleuren kreeg. Deze 'traditie' is bij de verlening van het nieuwe wapen van Noordwijk totaal genegeerd. Dat is jammer, want Noordwijkerhouters zullen zich maar moeilijk herkennen in de rode tong en nagels. Daarbij dringt zich onwillekeurig de vergelijking op met het verschil tussen de Vlaamse leeuw van de Vlaamse deelregering met rode tong en nagels en de leeuw van het rechtse Vlaams Blok, die geheel zwart is. Bij de vlag van de nieuwe gemeente Noordwijk heeft men het nieuwe wapen gevolgd en daarmee de historische kleuren van Noordwijkerhout verdoezeld en verbannen.

Niet hijzen

Eigentijdse leeuw?

Theun Okkerse ontwerper

Het uitgangspunt was de bestaande vlag van de oude gemeente Noordwijk met een kleine ingreep geschikt te maken voor de nieuwe gemeente Noordwijk. Met het aanbrengen van rode nagels en tong is de leeuw er klaar voor. Die kleine rode accenten zullen de figuur aantrekkelijk maken voor het publiek, dat een voorkeur lijkt te hebben voor enigszins verhalende en onderhoudende vlaggen.

Zonder dat men het wist, zijn ze ontsnapt aan een visueel onderontwikkelde opvatting over vlaggen waarmee de Hoge Raad van Adel al een aantal nieuwe gemeenten heeft opgezadeld – Hoeksche Waard, Nissewaard om er twee te noemen. De simplistische omzetting van een al overladen gemeentewapen naar een vlag is stuitend. Overgecompliceerd en verstrikt in details. Deze vlaggen 'vloeien' niet, ze waperen alleen omdat het fysiek niet anders kan. Zoals gezegd is dit lot de nieuwe gemeente Noordwijk mede door de gezamenlijke geschiedenis van de oude gemeenten bespaard gebleven.

Waar wel een vraagteken bij gezet kan worden is of de verschijningsvorm van deze heraldische leeuw gelukkig is. Met de loop van de eeuwen veranderd ook de vormgeving van zo'n figuur. In Sierksma's *Nederlands Vlaggenboek* is de leeuw op typisch middeleeuwse wijze afgebeeld maar of dat model ooit heeft gewapperd is de vraag; het wapendiploma geeft een 19de-eeuwse opvatting weer, toen de gemeentewapens officieel werden vastgesteld.

Hoe een heraldische leeuw anno 2023 er uit moet zien, is geen uitgemaakte zaak. Maar het had onderzocht kunnen worden; vraag enkele goede ontwerpers een witte vlag met een zwarte klimmende leeuw met rode tong en nagels te tekenen, en kies dan die versie die aan de beschrijving voldoet en bovenal eigentijds oogt.

Desondanks kan Noordwijk tevreden zijn: dus hijzen deze vlag!

Saaie vlag

Marcel Sjoers ergotherapeut

Vanuit historisch perspectief is de vlag van Noordwijk een mooi voorbeeld van hoe het wapen met de kleuren zilver, sabel en keel is vertaald naar de witte vlag met daarop een zwarte staande leeuw met rode tong en nagels. De leeuw staat meer naar de broek afgebeeld, zoals ook bij de vlag van Zuid-Holland, waardoor de vlag bij windstilte nog herkenbaar blijft. Het veranderen van de zwarte tong en nagels naar het rood in het nieuwe ontwerp, doet recht aan de historie. Het is echter geen opvallende verandering, waardoor de vlag bij de inwoners populair kan worden.

De vlag doet wel wat middeleeuws aan en zal het goed doen op ieder ridderfeest. Het is dan ook geen moderne vlag. Vlaggen van tegenwoordig hebben meer kleuren, vaak ook meerdere tinten van een kleur, veldverdelingen en objecten. Wat dat betreft valt de vlag van Noordwijk uit de toon. Waarmee de kans bestaat dat de verschillende plaatsen in de gemeente Noordwijk een eigen vlag gaan ontwikkelen met meer eigenheid in kleur en ontwerp. Zoals bijvoorbeeld te zien is in de dorpsvlag van De Zilk; kleurrijk en vol symboliek, maar een gedrocht van een ontwerp.

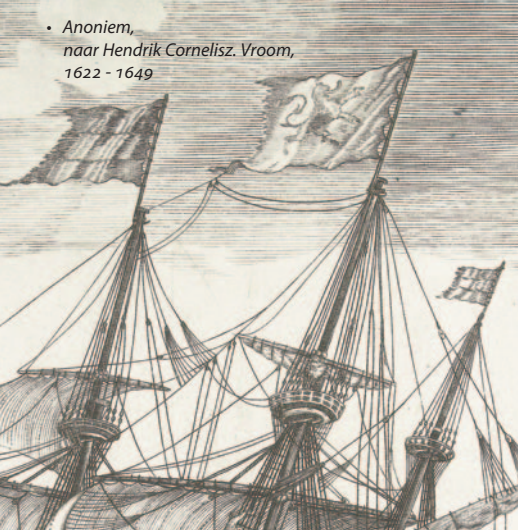
De gemeente Noordwijk wordt gekenmerkt door zee, strand, duinen en bollenvelden. Al deze kleuren komen niet voor in de vlag. Is de vlag dan een goed symbool voor de plaats? Mijn tekenleraar van de middelbare school vertelde ons altijd dat zwart en wit geen kleuren waren, wat veel discussie in de klas teweegbracht en ons vervolgens een opdracht gaf om een tekening te maken met Oostindische inkt. Als mijn oude tekenleraar gelijk heeft, voldoet dan deze wat saaie vlag aan waar Noordwijk voor staat en representeert? Had men het huidige ontwerp meer symboliek meegegeven met kleurrijke dunne verticale banen blauw, geel, rood, groen in de vlucht van de vlag, dan was het een mooie combinatie van historie en moderne tijd geworden.

Vanuit dat oogpunt zeg ik niet hijzen.

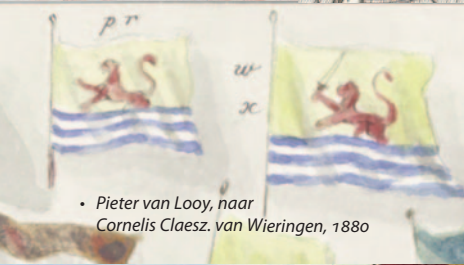

• Anoniem, ca 1840

• Anoniem, naar Hendrik Cornelisz. Vroom, 1622 - 1649

• Isaac Greve, 1730 - 1740

• Pieter van Looy, naar Cornelis Claesz. van Wieringen, 1880

• Adriaen Pietersz. van de Venne, 1615

• Aert Anthonisz, 1608

• V. I. Hasebroek, 1650 - 1700

• Gerrit Groenewegen, 1790

Leeuwen

Vlaggen met figuren, zoals die met leeuwen, hebben mijn bijzondere belangstelling, omdat daar grote variaties in te ontdekken zijn. Tegenwoordig zijn we gewend dat een figuur op een vlag onveranderd op allerlei vlaggen en objecten te zien zijn, bijvoorbeeld het rijkslogo. Dat was anders toen er nog werd getekend en geschilderd.

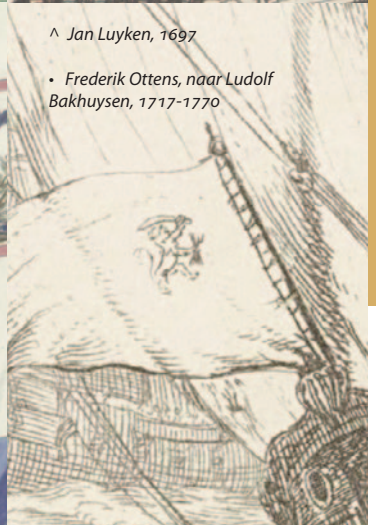
Het talent van de kunstenaar bepaalde of een vlag overtuigend werd getoond. Ook de techniek en grootte van de afbeelding speelden een rol. Op het interpretatievermogen van de beschouwer werd soms een beroep gedaan. De afbeeldingen konden soms slechts summier worden weergegeven.

Het ging wel eens mis als er slordig werd ingekleurd, waardoor een leeuw dan een arm miste. Of een leeuw stond verkeerd om en ging met de wind mee. Acceptatie voor een iets afwijkend model was vroeger groter. Is de leeuw strijdlustig of ziet die eruit als een bulldog? De bedoeling zal echter begrepen zijn.

De context van de voorbeelden, allemaal te vinden in de digitale collectie van het Rijksmuseum, is met opzet weggelaten. Geniet domweg van de details uit de beelden...

Hendrik Roosing 1797

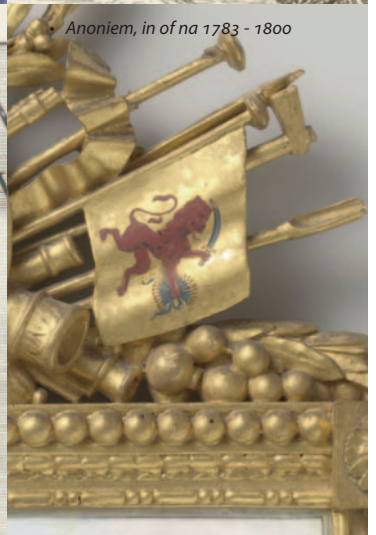

^ Jan Luyken, 1697

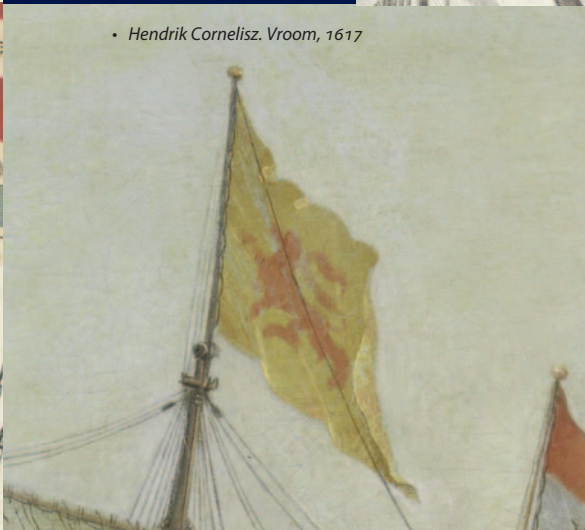
• Frederik Ottens, naar Ludolf Bakhuyzen, 1717-1770

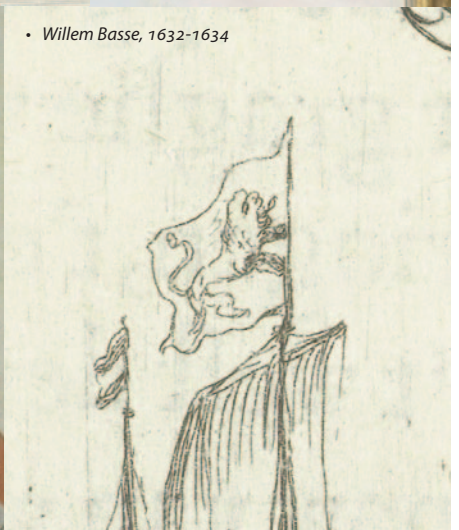
Willem Isaacsz. van Swanenburg, naar Jacques de Gheyn (II)

• Anoniem, in of na 1783 - 1800

• Hendrik Cornelisz. Vroom, 1617

• Willem Basse, 1632-1634